

‘Türkleştirme’ Dağında Bir ‘Musa’ ve Evamir-i Aşere (On Emir)

Murat KILIÇ*

ÖZET

1923’te bir milli devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı’dan kendisine kalan demografik mirastan bir millet inşa etmeyi amaçlamıştır. Bu süreçte Cumhuriyetin önündeki sorunsallardan biri gayrimüslim azınlıkların konumudur. Lozan’da üç gayrimüslim unsur Ermeni, Rum ve Museviler azınlık olarak belirlenmiştir. Cumhuriyet bu unsurları millet inşa sürecinde millete dahil etmeye çalışmış ve bunun için yapılan girişimlere Türkleştirme adı verilmiştir. Türkleştirme politikaları içerisinde Musevi cemaati ve onun içinden bir isim Tekin Alp diğerlerinden farklı bir konuma sahiptir. Tekin Alp, bu süreçte etkin olarak rol oynamış ve Türkleştirme için önemli çalışmalarda bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Türkleştirme, Azınlıklar, Musevi Cemaati, Tekin Alp,*

A ‘Musa’ in a ‘Turkification Mountain’ and the Ten Commandments

ÖZET

Republic of Turkey that founded as a national state aimed to build nation from demographic heritage of Otoman Empire. One of the problems in front of the Republic in this process was the position of non-Muslims minorities. Three non-Muslim elements, Armenians, Greeks and Jews have been identified as minorities in Lausanne. New Republic had tried to include these minorities to the Turkish nation. This process called Turkification. In this process Turkey Jews and Tekin Alp have a different position and role.

Keywords: *Turkification, Minorities, Turkey Jews, Tekin Alp*

Giriş

Osmanlı İmparatorluğundan nispeten daha homojen bir nüfus mirası devralan ve milli bir devlet olarak kurulan cumhuriyet bu mirastan bir millet inşa etme düşüncesindeydi. Ancak bir milli devletten söz edilse de ortada tam anlamıyla bir Türk milletinden söz etmek mümkün değildi. Açık olarak devlet ile millet yani ulus birbirinden farklı olan olgulardı. Biçimsel olarak ayırmak ve milli devletin tanımını yapmak gerekirse; milli devlet nüfusuna doğrudan egemen olan ve bu nüfusun hayatını organize etmek kapasitesini yaygınlaştıran politik kuramsal bir yapıydı¹. Türkiye’de milli devletlerin teşekkül etmesi sürecine, millet ve devlet olgularının ortaya çıkışındaki sıralama

* SDÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, mkilic@sdu.edu.tr

¹ Süleyman Seyfi Ögün, “Türk Milliyetçiliğinde Hakim Milliyet Kodunun Dönüşümü”, *Cumhuriyet Demokrasi ve Kimlik*, Bağlam Yay., İstanbul 1997, s.208.

açısından bakıldığında ne Fransa’daki gibi milliyetçilik ve millet devlet olgularının eş zamanlı olarak ortaya çıkması ne de Almanya’da olduğu gibi milliyetçiliğin ulus devletten yarım asır önce ortaya çıkması durumu söz konusudur. Türkiye’de Almanya’daki gibi “devletini arayan bir millet” değil aksine “milletini arayan bir devletten söz etmek daha anlamlıdır².

Milletin inşa sürecinde Cumhuriyeti kuranların önünde mesele görülmektedir. Bunlardan ilki Anadolu’da yaşayan Müslüman olan ancak farklı etnik kökenli unsurlar; ikincisi ise Müslüman ve Türk olmayan unsurlar. Bu sorun karşısında ilk sınav Lozan Antlaşmasında verilmiş ve Lozan’da Müslüman unsurlar asli unsur olarak belirlenerek azınlık sadece Ermeniler, Rumlar ve Museviler olarak resmi metinlere geçmiştir.

İşte cumhuriyetin ilk yıllarında da Lozan’da belirlenen bu azınlıklar inşa edilen millete dâhil edilmeye çalışılmıştır. Bu dönemin millet anlayışı ve tanımları dikkate alındığında etnik değil kültürel bir mesele olarak karşımızda durmaktadır. Çünkü Cumhuriyetin kabul ettiği millet tanımının üç boyutu söz konusudur. Bunlar dil, Kültür ve mefkûre birliğidir³. Şimdi ise bu azınlıkların bu üç etken çerçevesinde millete dahil edilmeleri gerekmektedir. Milli Devlet açısından Gayri Türk unsurlar yani azınlıklar da millileştirilmesi gereken topluluklar arasındadır. İşte *Türkleştirme* denilen bu süreç ya da politika, azınlıkların ya da başka bir deyişle gayrimüslim unsurların Türk milletine dahil edilmesi, entegrasyonu veya asimilasyonu anlamında kullanılmaktadır. Bu politika adına ne denirse densin esas itibarıyla bir toplum mühendisliğidir. Eldeki malzemenin ki bu insan topluluklarıdır, bir millet yaratmadır. Yani *Türkleştirme* denilen olay bir millet inşasıdır.

Kısaca millet inşası ya da militleşme ise, sosyal, bölgesel, hatta siyasal ve kurumsal açıdan farklı bölümlere ayrılan toplumu bütünleştirmek ve uyumlu hale getirmek olan bir türdeşleştirme süreci olarak tanımlanabilir. Sosyal, siyasal ve bölgesel bölünmüşlüğü ortadan kaldırmayı hedefleyen Milletleştirmenin temeldeki gerekçesi kültürel millet ile politik millet arasındaki uyumu sağlamaktır⁴. Yani toplumun etnik anlamda değil ama politik ve kültürel anlamda homojen bir yapıya kavuşturulmasıdır⁵.

Nitekim *Türkleştirme* siyasetinin mottosu haline gelen İsmet Paşa’nın “*Vazîfemiz bu vatan içinde bulunanları bebemehal Türk yapmaktır*” sözleri bu çerçevede değerlendirilmelidir. Ancak dönemin millet tanımları dikkate alındığında İsmet Paşa’nın bu sözleri bu topraklarda yaşayan unsurların aynı dili konuşan, aynı kültürü paylaşan ve aynı mefkûreye sahip vatandaşlar haline getirilmesi şeklinde meal edilebilir.

Türkleştirme adıyla anılacak bu süreç içerisinde Musevi Cemaati ve Musevi Cemaati içerisinde bir isim Tekin Alp⁶ ön plana çıkmaktadır. Musevi Cemaati diğer

² Ayşe Kadioğlu, “Milliyetçilik-Liberalizm Ekseninde Vatandaşlık ve Bireysellik”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Milliyetçilik*, C.IV, İletişim Yay., İstanbul 2003, s.287.

³ Ahmet Yıldız, *Ne Mutlu Türküm Diyebilene*, İletişim Yay., İstanbul 2004, 145-147

⁴ Hüseyin Sadoğlu, *Türkiye’de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, İBÜ Yay., İstanbul 2003, s.20-21

⁵ Dominique Schnapper, *Yurttaşlar Cemaati*, Çev.Özlem Okur, Kesit Yay., İstanbul 1995, s.55.

⁶ Esas ismi Moiz Kohen olan Tekin Alp, 1883 yılında Serez’de dünyaya geldi. Aldığı hukuk eğitiminin ardından avukatlık mesleğinin yanında Gazetecilik yapmaya başladı. II.Meşrutiyet yıllarında Selanik’te bu İttihat ve Terakki ile tanıştı. Önce Osmanlılığı daha sonra ise Türkçülüğü savundu. Ziya Gökalp’ten etkilendi. 1912 senesinde *Türkler Bir Ruh-ı Milli Aıyorlar*, 1914’te ise *Türkler bu Muharebede Ne Kazanabilirler?* adlı kitaplarını yayınladı. Müterake döneminde *Yeni Osmanlılığı* savundu. Cumhuriyet yıllarında ise *Türkleştirme*, *Kemalizm* ve *Türk Rubu* gibi kitaplara imza attı. Yayınlarında Tekinalp, Munis Tekinalp, P.Risal, gibi müstear isimler kullandı. Yaşadığı her dönemde Azınlıkların özellikle Musevilerin mutlak

azınlıklara nazaran entegrasyona daha yatkın gözükürken Tekin Alp, bu süreçte üstlendiği rol ile başta Musevilerin olmak üzere azınlıkların Türkleşmesi konusunda önemli çalışmalar da bulunmuştur. Bunlardan şüphesiz en önemlisi 1928 yayımladığı Türkleştirme adındaki kitabıdır. Bu kitapta Tekin Alp, dönemin sorunsallarını ele alırken Musevilerin nasıl ve niçin Türkleşmeleri gerektiğini belirtmiştir. Söz konusu kitap içerisinde yer alan *evamir-i aşere* yani on emir ile Musevi cemaatine Türkleşmenin yolunu göstermiştir.

Bu çalışmada da Türkleştirme politikaları içerisinde çok önemli bir yere sahip olan ve cemaat içinden ve dışından ciddi, olumlu-olumsuz tepkiler alan Tekin Alp'in başta Türkleştirme kitabında yer verdiği fikirleri ve Türkleştirme alanındaki faaliyetleri incelenmeye çalışılacaktır. Bu çerçevede Tekin Alp'in mille, Türk, Türkleştirme kavramlarını nasıl açıkladığı; daha sonra ise Cumhuriyetin ilk yıllarında özellikle Musevi Cemaatinin Türkleştirme politikaları içerisindeki durumu ve süreç içinde Tekin Alp'in faaliyetleri ele alınacaktır.

Tekin Alp'in Millet Anlayışı

Tekin Alp, milletin tanımını yaparken dönemin kabul gören resmi tanımları doğrultusunda bir tanım ortaya koyar. Bununla birlikte milletin tam bir tanımının yapılamayacağına ve bu sorunun kökten çözülemeyeceğine değinen Tekin Alp, kendisinin de bunun peşinde olmadığını belirterek bu konuda tarih, hukuk, coğrafya, siyaset, toplumbilim, ruh bilim gibi pek çok bakış açısı olduğunu ve bunun da millet tanımının bakış açılarına göre değiştiğini ve bu işin zorlaştığını eklemektedir⁷. Ancak bunun ardından da millet konusunda görüşlerini kesin ve net ifadelerle dile getirir.

Tekin Alp, millet tanımı sorununu Ziya Gökalp'in tanımına başvurarak ve onun başvurduğu yoldan çözmeye çalışıyor. Buna göre, "*Millet ne soy, ne boy, ne coğrafya, ne siyaset, ne de istenç üzerine kurulu bir gruptur. Millet dil, din, ahlak ve sanat bakımlarından ortak olan, yani aynı eğitimi almış bireylerden kurulu bir gruptur.*" Tekin Alp'in üzerinde durduğu bir diğer millet tanımı ise Ahmet Ağaoğlu'nun tanımıdır. Ağaoğlu, Ziya Gökalp ile aynı ilkeleri izleyerek Türklüğü üç temel ilke üzerine kurmaktadır: Dil, din, dilek⁸. Tekin Alp, bu iki ismin millet tanımlarını benimsemekle birlikte kendisi de bir millet tanımı yapmış ve buna göre milleti oluşturana unsurları ortaya koymuştur. Bu unsurlar:

İrk, Soy ve Millet

Tekin Alp, *Türkleştirme* adlı eserinde ırkın millet üzerinde herhangi bir etkisi olmadığını savunmaktadır. Hatta türlü kavimlerin karışması sonucunda hiçbir ırkın saflığını koruyamadığını ve bilim adamlarının da bunu kabul ettiğini ileri sürmektedir. Onun esas demek istediği ırkın tamamen etkisiz olmadığı ancak o gün için ülkelerin çoğunda ortak eğitim, ortak çevre, ortak duygular gibi bazı etkenlerin ırkın etkilerini kırdığıdır. Nitekim değişik ırklardan gelen grupların ayırt edilmesi olanaksız bir bütünlük oluşturmaktadır ve Avrupa'da çoğunlukla değişik ırklardan gelme grupların

entegrasyonu için çalıştı. 1961 yılında Fransa Nice'te öldü. Tekin Alp'le ilgili geniş bilgi için bkz. Jacob Landau, *Tekin Alp: Bir Türk Yurtseveri*, İletişim Yay., İstanbul 1996.

⁷Tekin Alp, *Türkleştirme*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1928, s.34

⁸ Alp, *a.g.e.*, s.35

oluşturduğu milletler yaşamaktadır⁹. Yani ırkın o zaman için hiçbir değeri bulunmamaktadır ve ırk kavramı hiçbir yerde geçerli değildir. Ancak bazı durumlarda düşsel ve sanal bir biçimde belirir. Hatta kimi ırk tezi karışıklık çıkarma niyetinden başka bir şey değildir¹⁰.

Din

Millet üzerinde etkisi olan önemli etkenlerden biri de Tekin Alp'e göre dindir. Din birliğini milletin önemli direklerinden biri olarak kabul eden Tekin Alp, dil birliğinin bulunmadığı bazı durumlarda dahi sadece din birliği sayesinde düşünce ve dilek birliği oluştuğuna dikkat çekerek Türkiye'yi; özellikle doğu illerini buna örnek gösterir. Türkiye'deki yüz binlerce nüfusun en fazla din birliğinin yardımı ve yere, zamana uygun bir yönetim siyaseti ile Türklüğe pek çabuk uyum gösterdiklerini bu düşüncesine kanıt olarak göstermektedir. Ancak millet olmak için bu denli önemli olan dinin ve din birliğinin etkisi Tekin Alp'e göre bir yere kadardır ve sınırlıdır. Çağdaş ulusal bilinçten yoksun olanlar için din demek her şey demektir. Ama laiklik çağında dinin genel yaşamdan çekilip fertlerin vicdanına sığındığı bir zamanda, din ve mezhebin her durumda ulusal düşüncenin ayrılmaz parçası olduğu düşünülemez. Eğer böyle bir düşünce kabul edilirse örneğin Hıristiyan Arnavutlarla Suriye'de bulunan Hıristiyan Arapların aynı millete, Müslüman Hintlilerle Budist Hintlilerin ayrı milletlere mensup olduğu sonucu çıkar¹¹.

Tekin Alp, dinin millet için zaruri bir etken olmadığını hatta bir çok durumda dinin milleti ortaya çıkarmak şöyle dursun, büsbütün uyuşturduğunu öne sürüyor. Örnek olarak da Osmanlılık dönemini gösteriyor. Hatta Tekin Alp, Osmanlılık döneminde Türk milli bilincinin bilinmemesinin, Türklerin uzun süre milli bir anlayıştan yoksun kalmalarının ve Türkiye'de milliyetperverliğin uyanmamasının nedeni olarak da dinin genel yaşama egemen olmasını gösteriyor. Dinin bu egemenlik döneminde Türk'ün kendine özgü edebiyatı, bir kültürü bulunmadığı için milli bilinci de büsbütün duyulmaz durumda olduğunu belirtiyor¹².

Dil

Tekin Alp üzerinde durduğu bir başka etken dil konusunu din ile karşılaştırmalı olarak ele alır. Tekin Alp'e göre dil milletleri birbirinden ayıran en önemli, en açık ve en etkili unsurdur. Örnek olarak Rumeli'de birbirine karışmış olan Rum, Bulgar, Ulah, Arnavut gibi Hıristiyan unsurları birbirinden ayırt etmek için dilden başka yol yoktur. Türkiye'de de milli bilincin ortaya çıkması ilk olarak dil alanında gerçekleşmiştir. Dil birliğinin, ırk birliğinin dünyadaki kalıcılığı ve sürekliliği, hiç kuşku yok ki dinden daha büyüktür. Çünkü az bir zaman içinde değişmez. Oysa din böyle değildir. Bir dili konuşan ırkın dil birliğinden ileri gelen özelliğine bin yıllık bir zaman içinde bile zarar gelmediği halde, bu ırk iki üç kez din değiştirmektedir. Buna ek olarak dünya işlerinde de Tekin Alp, dil birliğinin etkisinin din bağlılığından daha güçlü olduğunu savunmaktadır. Örnek olarak da Hıristiyan bir Yunanlının putperest olan fakat

⁹ Alp, *a.g.e.*, s.36

¹⁰ Alp, *a.g.e.*, s. 47.

¹¹ Alp, *a.g.e.*, s. 40.

¹² Alp, *a.g.e.*, s. 41.

Yunanca konuşan Eflatun ve Aristo ile övünürken Hintli bir Hıristiyan'ın Hıristiyan olan Newton veya Galileo ile övünmemesini göstermektedir. Ancak şunu da hemen eklemeliyiz ki Tekin Alp, dinde olduğu gibi dil faktörünün de tek başına millet olmaya yetmeyeceğini belirtmektedir¹³. Bu konuda Türkiye Musevilerini örnek gösteren Tekin Alp, eğer dil tek başına millet olmaya yetseydi o gün için İspanyolca konuşan Türkiye Musevilerinin İspanyol sayılması gerektiğini vurgulamaktadır¹⁴.

Sonuç olarak Tekin Alp, din, dil ve istenci, milletin üç temel unsuru saymakla birlikte bunların hiç birine tek etken olma hakkı vermemektedir. Ancak Ahmet Ağaoğlu'nun tanımını en özlü ve doğru tanım olarak kabul etmektedir. Bu tanıma göre "*milliyet demek nazariyat demektir.*"¹⁵

Coğrafya

Tekin Alp'in üzerinde durduğu bir diğer konu coğrafya faktörüdür ve bu konuda yani coğrafyanın milleti belirlemede etkisiz olduğu konusunda Ziya Gökalp'ten ayrı düşünmektedir. Tekin Alp, coğrafya faktörünün eğitim faktörü ile ayrı düşünülmemeyeceğini ileri sürmektedir. Ona göre coğrafya demek asıl olarak çevre ve eğitim demektir. Sürekli olarak aynı memlekette yaşayan, aynı yasalara, aynı iklimin etkilerine, aynı sosyal ve iktisadi koşullara bağımlı olan fertlerin ruhlarının kaynaşmaması ve bu yolla bu fertlerin bir bütünlük bir millet oluşturmamaları imkânsızdır¹⁶. Zaten milletin inşası için gerekli olan ortak eğitim, ortak yaşam koşulları, ortak sosyal çevre, ortak çıkarlar, ancak coğrafya birliği ile mümkündür¹⁷.

Menfaat

Menfaat ilkesine gelince, Tekin Alp bu kavramın millet tanımı için o güne dek hiç kullanılmadığını ancak gerçekte milliyet konusunda menfaat amilini bir yana bırakmanın doğru olmadığını ileri sürmektedir. Sadece menfaat karşılığı din ve tür değiştiren unsurların tarihte örnekleri vardır. Ancak bunu kabul etmekle birlikte Tekin Alp, menfaati ortak ruh üzerinde etkili olan etkenler arasında saymamaktadır. Çünkü menfaat kişisel ve görel bir konudur. Bazılarının menfaat saydığı şeyi başkası kötülük sayabilmektedir. Gözden kaçırılmaması gereken bir başka konu ise menfaat maddi ya da manevi olsun başlangıçta etkili olabilir. Ancak milli ruh oluştuktan sonra menfaatin herhangi bir rolü kalmaz. Başlangıçta ayrı ayrı diller konuşan, ayrı ayrı dinlerden olan grup ve bireyleri maddi ya da manevi menfaat birbirine yaklaştırır. Aynı millet içerisinde kaynaştırır. Değişik parçalardan bir bütünlük oluşturur. Ancak zamanla ortak menfaat bilinci büsbütün ortadan kalkar. Ortada şuurlu olarak ortak bir vicdan ortada kalır ki, en ağır buhranlara karşı bile direnebilir¹⁸.

Türkleştirme ve Tekin Alp

¹³ Alp, *a.g.e.*, s. 42-44.

¹⁴ Alp, *a.g.e.*, s. 45.

¹⁵ Alp, *a.g.e.*, s.46.

¹⁶ Alp, *a.g.e.*, s.37

¹⁷ Alp, *a.g.e.*, s.38.

¹⁸ Alp, *a.g.e.*, s.49.

Tekin Alp, Türk kimliğini de yaptığı millet tanımlı doğrultusunda şekillendiriyor. İnanarak Türküm diyen her bireyi Türk tanımalıdır prensibini kabul ediyor. *"Kan ve köken olarak şu ya da bu zümreden olmak, inanç üzerine etkide bulunamaz. Türküm diyen bir Arnavut, bir Arap, ya da bir Musevi'nin karşısında bulunduğu zaman, geçmişine, içinde yaşadığı maddi ve manevi çıkarlarını belirleyen sürekli etkenlere bakılır. Bütün bu etkenler Türk olma inancının varlığını gösterir nitelikte ise, Türk olduğunu öne sürmesi geçerli olmalıdır.."*

Türk olduğu inancını besleyen herhangi bir kimse doğal şartlar altında Türk ortamında yaşarsa haliyle yalnız inanç olarak değil, anadili, kültür ve eğitim bakımlarından da Türk olur. İnanç kimi zaman eğitimin mahsulüdür. Türk eğitimi ile büyüyen, Türk ortamında yaşayan Türk olmayan birisi, eğitimin etkisi sonucunda doğal olarak ben Türküm der. Ve böylece kendisinde Türk olduğu inancı oluşur..

Bazen durum bunun tersidir. Gönül bağı, düşlenen ya da gerçek bir çıkar etkisi altında ve kendi kendini inandırma etkisiyle insan kendini Türk sayar. Ben Türküm diyerek Türk ortamına kavuşur. Türk toplumun özlem ve isteklerine bütün duygularına, maddi ve manevi geleceğine katılır. Çocuklarını da aynı yola yöneltir ve en sonunda yalnız inancı olarak başlayan Türklük, kültür ve eğitimle tamamlanmış olur¹⁹.

Tekin Alp, subjektif bir Türklük tanımlaması yaptıktan sonra bu tanıma dahil olmayı yani Türkleşmenin ya da Türkleştirmenin zeminini oluşturmuş oluyor. Tekin Alp'e göre Türkleştirme, intibak, millileşme anlamına gelip, bir zümrenin diğer bir zümre içinde büsbütün kaybolması demek değildir. Zaten bunu amaçlamak imkânsız yapmak demektir. Gustave Le Bon'un²⁰ dediği gibi *"Bir millet başka bir milletin dilini kurumlarını sanatını almak yoluyla uygarlığını değiştirebilir; ama ruhunu değiştiremez"*²¹. O halde Türkleştirme Tekin Alp'e göre *ırk ve köken bakımından Türk olmayan fakat ulusal organizmanın tamamlayıcı bir parçası olma potansiyeline sahip Türk vatandaşlarını Türk yapmaktır*²².

Türkleştirme konusunda Tekin Alp'in üzerinde durduğu en önemli nokta *intibaktır*. Tekin Alp, intibakı *"Bir grubun ya da bir bireyin ruhsal bakımdan bir başka millete kaynaşması."*²³ şeklinde tanımlamaktadır. Ancak Ona göre İntibak herkesin oybirliği ile kabul ettiği bir konu değildir. Kimilerine göre intibak milli benlikten vazgeçmek demektir. İnsan bireysel kimliğinden kolay kolay vazgeçemediği gibi milli kimliğini de kolay kolay bırakamaz. Daha doğrusu duygusal ve doğal eğilimler herkesi üye olduğu gruba çeker ve kendi milletine bağlı kalmayı gerektirir.²⁴

Bu tür millileştirme siyaseti, dünyanın her tarafında bütün devletlerce gerek savaş öncesinde gerek savaş sonrasında az çok başarıyla izlenmiştir ve izlenmekteydi. Hiçbir devlet vatandaşlarını milletleştirme siyasetinden uzak duramaz. Çünkü ulusal birlik her yerde ve her zaman devlet yönetimi için değişmez bir ilke bir siyasal ve toplumsal zorunluluktur. Şöyle ki kimi devletler, yumuşaklık gereken yerde baskı ve şiddet kullanıyor. Kimileri ise yasa gücünü kullanması gerekirken, yerinde

¹⁹ Alp, a.g.e., s.25-28.

²⁰ Gustave Le Bon, 1841-1931 tarihleri arasında yaşamış Fransız sosyal psikologtur. *Psikolojik Karakterler* adlı eseri ile tanınmış, doktorasını tıp üzerine yaptıktan sonra Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'da yaptığı çalışmalar sonucunda antropoloji ve sosyoloji üzerine eserler ortaya koymuştur.

²¹ Alp, a.g.e s.10.

²² Alp, a.g.e s.20.

²³ Alp, a.g.e s.34.

²⁴ Alp, a.g.e s.29.

kullanılmayan özgürlük ilkelerini temel alıyor ve bunun içindir ki uluslaştırma siyaseti her yerde aynı neticeyi vermiyordu²⁵.

Türkleştirmenin Amacı ve Faydası

Tekin Alp'e göre Türkleştirme Türk toplumunu güçlendirmekte ve Türk kültür ve bilincini korumak açısından hayati öneme haizdi²⁶. *Türklerin siyasi azınlıkların iktisadi asalak olduğu dönemler geride kalmıştı. Türklüğün yeni döneminde azınlıkların bu parazitlik durumu yani asimile olmamaları kabul edilemezdi; Çünkü hem reyalık hem de parazitlik statüleri artık mevcut değildi*²⁷

Tekin Alp, neden Türkleştirme sorusuna hem azınlıklar açısından hem de Türkiye Cumhuriyeti açısından bakarak cevaplar vermiştir. Ona göre evvela çoğunluğun baskısına engel olmak için, ekalliyetler için intibaktan başka çare yoktur. Yeni Türkiye bütün manasıyla milli birliğe sahip bir devlet olduğu için Osmanlı Devletinin uyguladığı anasır siyasetine asla meydan vermez. Milli hayata yani Türklüğe ilgisiz kalmak isteyen unsurlar için intibaktan, millileşmekten başka çare yoktur. Tekin Alp, burada Dr. Gustave Le Boun'un "*uyuma karşı direnenlerin yaşamı her zaman katlanılmaz olur. Bütün varlıklar uyum yasasına bağlıdır. İntibak suretiyle değişmek, bütün dünya için geçerli ve kesin zorunluluktur. Bu zorunluluğa uymayanlar yıkılıp yok olmaktan kurtulamazlar.*" sözüne yer vermektedir²⁸.

Türkleştirmenin memlekete en önemli faydasını ise milli varlığı artırmak olarak gösterir. Gerçek anlamda Türkleştirilen yeni bir üretim unsuru olmak bakımından ülke ve millet için yeni bir güç, yeni bir kazanç oluşturur. Fetih yoluyla başka ülkeleri ele geçirme dönemi artık sona ermiştir. Şimdi artık herkes anlamıştır ki gerçek fetihler başka ülkeleri kendine katmakla değil, uyum göstermeğe yetenekli unsurları, uygun biçimde ülkeye teknik ve sermaye güçleri çekmek, ülkeye yeni yeni yararlı unsurlar, milli varlığı artırmaya yarayacak yeni yeni güçler kazanmakla sağlanır²⁹.

Tekin Alp'e göre bir ülkede en önemli zenginlik etkeni nüfustur ve Türkleştirmenin en önemli faydalarından biri de nüfus sağlamaktır. Doğal zenginlikler en çok nüfus ile değerlendirilir. Toprağı, doğal zenginlikleri bol ama nüfusu sınırlı olan ülke, silahsız olarak ava çıkan avcılara, denizde ağ olmayan balıkçılara benzer. Bu değerlendirmeye katkıda bulunabilecek her bir birey milli varlığı artırmaya hizmet eden ek bir güç, ek bir kıymet değerindedir. Bu aynı zamanda toplumda iş bölümü içinde gerekli bir unsurdur. İş bölümünün ortak bilince sahip bir toplumda ortaya çıkması şarttır. Başka başka uluslardan olup da aralarında ortak bilinç bulunmayan grupların iş bölümü gerçek iş bölümü niteliğinde değildir. Örneğin Türkiye'de eskiden Türklerle Müslüman olmayanlar ortaklaşa bir ekonomik yaşam yaşıyorlardı. Ama aralarındaki iş bölümü gerçek bir iş bölümü olmayıp karşılıklı bir asalaklıktan oluşuyordu. Çünkü Türklerle Türk olmayanlar arasında ortak bir bilinç yoktu. "*Türkler, Müslüman olmayanların siyasal asalaklarıydılar. Müslüman olmayanlar da Türklerin ekonomik asalaklarıydılar*". Türklük döneminde reyalık kavramı ortadan kalkmıştı. Her vatandaş toplumsal yapının bir parçası, bütünleyici parçalarından olması dolayısıyla, ülkenin

²⁵ Alp, a.g.e, s.9.

²⁶ Alp, a.g.e s. 16.

²⁷ Alp, a.g.e s. 20.

²⁸ Alp, a.g.e s.32.

²⁹ Alp, a.g.e, s.16.

ilerleyip yükselmesine, genel gönencin artmasına yararlı bir unsur olmak durumundaydı³⁰.

Tekin Alp'e göre bu etkenler çerçevesinde Türkleştirme ile ulaşılmak istenen amaç, cins, zümre, ya da soy itibarıyla Türk olmayan ama birer üretim unsuru olmaya yetenekli vatandaşları asalak durumundan çıkararak toplumsal yapının bütünleyici birer parçası³¹ ve memleket için faydalı unsurlar haline getirmektir. Ancak Tekin Alp bu amaca ulaşmanın yani farklı unsurları ortak bir payda da toplamanın önüne bazı engeller çıkabileceğini de belirtmektedir.

Türkleştirmenin Önündeki Engeller

Tekin Alp, Osmanlı döneminde yapılmaya çalışılan milletleşme işinin meşrutiyet dönemine nazaran çok daha kolay olabileceğini düşünüyordu. Çünkü meşrutiyet döneminde vicdanı milli yani milli bilinç yoktu ve yoktan var edilmeye çalışılıyordu. Ancak cumhuriyet döneminde *ortada güneş gibi parlak ve ihtişamlı bir vicdan-ı milli vardır ki ona ısınmak isteyenlere nur ve hayat veriyor, ona lakayd kalanları sinesinden defedip atıyordu*³². O günkü Türklük aynı zamanda bütün çevresi için karşı konulması imkânsız bir mıknatıs kuvve-i cazibesine haline gelmişti. Memlekette yaşayan gayri Türk anasını bu mıknatıs kuvvetinden ayırt eden kuvvetli engeller olmazsa, mıknatısın çekim gücünün görülmemesine imkan yoktur³³.

Tekin Alp'e göre ortak bilinç yaratmanın ve Türkleştirmenin önündeki engel de dil, din, çıkar ve toplumsal çevre bakımından zaten Türk olan unsurlara "sen Lazsın, Kürt'sün, Arap'sın, Arnavut'sun, Boşnak'sın, dönmesin denmesidir. Bu unsurların Türklüklerine engel olan tek faktör budur. Oysa milliyetperverliği ferdilikten ve kendini beğenmişlikten ayırabilenlerin en mukaddes vazifesi asalakları artırmak suretiyle sosyal yapıyı zayıflatmak değil, asalakları asıl öğeye dönüştürmek suretiyle güçlendirmek, Ben Türküm diyenlere "sen Arnavut'sun ya da Laz'sın demek değil "Ben Laz'ım ya da Arnavut'um diyenlere "Sen Türksün" demektir. İşte ancak bu suretledir ki bu memlekette yaşayan değişik unsurlar arasında ortak bilinç oluşur. Ortak bilinç ise vahdet-i milliyenin temelidir³⁴.

Ancak o gün için tam bir intibaka engel olan etmenler yakın bir süre içerisinde kalkacak ve bundan dolayı Türkiye'de kalmak isteyen vatandaşlar er geç yasal açıdan olduğu gibi, kültür ve düşünüş bakımından da Türk olacaklardır. Başka bir olasılık yoktur. Çünkü insanlar hiçbir zaman yaşadığı memlekette yabancı olarak kalmak istemezler. Maddi çıkarılardan vazgeçerek o memleketin umumi hayatına, mefkuresine katılmak isterler. Her ferdin gerek duyduğu ruhsal besin mefkureden başka bir şey değildir. "normal bir insan hangi milletin eğitimini almışsa ancak onun mefkuresi için çalışabilir. Eğitimini almış olduğumuz toplumun ülküsü ruhumuza coşkunluk vererek mutlu yaşamamızı sağlar. Bir fert duygularıyla bağlı olduğu milletin içinde yaşarsa mutlu olur. Başka bir toplumun içine girerse sıla hastalığına uğrar. Duygularını

³⁰ Alp, *a.g.e.*, s.18.

³¹ Alp, *a.g.e.* s.20.

³² Alp, *a.g.e.*, s. 60.

³³ Alp, *a.g.e.*, s. 60-61.

³⁴ Alp, *a.g.e.* s. 61.

paylaştığı toplumun içine gitmenin özlemini çeker... İnsan eğitimini paylaşmadığı bir toplum içinde yaşarsa mutsuz olur.”³⁵

Türkleştirme Nasıl Olur?

Tekin Alp, Türkleştirmenin amacını, faydasını ve bunun önündeki engelleri tespit ettikten sonra bu işin reçetesini ortaya koyuyor. Milli bütünlüğü gerçekleştirmek için ilk elde azınlıkların Türklük akidesine ve diline intibakının sağlanması gerekmektedir³⁶. Ancak bunun için “telkin ve tatyip” usûlünün millileştirme siyasetinde “bomba ve dinamit” usulünden daha etkili olduğunu düşünmektedir.³⁷

Tekin Alp’e göre milleti oluşturan unsurlar belli olduktan sonra, intibak yolları açık ve biliniyor demektir. Millet prensiplerini birer birer gözden geçirerek Türk sayılmayan unsurları gerçek Türk unsurundan ayıran amillerin nelerden oluştuğunu tespit etmek ve ondan sonra bu alamet-i farikaları ortadan kaldırmanın yollarını araştırmak lazımdır. Bu yöntemle onun ulaşmak istediği amaç o gün için Türk olmadığı sanılan unsurların aslında sanıldığı kadar Türklükten uzak olmadıklarının görülmesidir³⁸. Bu açıdan sosyal çevre, ahlak, hukuk, entelektüel ve estetik anlayış gibi kültürel etkenler ile fenni ve ekonomik konulardaki farklılıkların giderilmesi kültür birliğini dolayısıyla milli bütünlüşmeyi sağlayacaktır³⁹.

Nitekim bu, belki de daha önceden de bilinmesine rağmen bu doğrultuda siyaset izlenmemiştir. Ancak artık “*Türkiye’de uygulanması gereken millileştirme yöntemi konusunda kuşku ve duraksamaya gerek yoktur. Türk hükümeti, uzun süre Rumeli’de Bulgar, Rum, Ulah, Arnavut gibi değişik unsurlar arasında yaşanan kanlı kavgalarda jandarmalık görevi yapmış ve görmüştür ki hiçbir yerde militleştirme siyaseti baskı ve zor kullanılarak kabul edilip yürütülemezdir. Savaşta önce bomba ve dinamite karşı milletlerine dört elle sarılmış olan unsurlar, savaşta sonra bazı hükümetlerce uygulanan telkin, tatlılıkla yol gösterme yöntemine karşı direnmeyerek etraflarına uyum sağlamışlar ve içinde yaşadıkları millete uymayı kabul etmişlerdir*”⁴⁰. Bu noktada da milleti oluşturan etkenler tespit edilerek azınlıkların bunlara intibakı sağlanmalıdır. Hukuk, ahlak, iktisat ve eğitim alanlarında ortak paydalar bulunmalıdır. Azınlıklar bu alanlardan dışlanmamalıdır. Bu ise hükümetin, basın ve aydınların sayesinde gerçekleşebilecektir.

Tekin Alp, *Türkleştirme* adlı kitabında Türkleştirmenin ne anlama geldiğini nasıl uygulanması gerektiğini belirtmekle kalmadı. Bu yazdıklarını gerçekte hayatta da uygulama yoluna koyuldu. Genelde bütün azınlıkların özelde ise Türkiye Yahudilerinin Türkleşmesi için faaliyetlerde bulundu.

³⁵ Alp, *a.g.e.*, s.32-33.

³⁶Alp, *a.g.e.*, s.10.

³⁷ Alp, *a.g.e.*, s.10-11

³⁸ Alp, *a.g.e.*, s. 50.

³⁹ Alp, *a.g.e.*, s.52-54.

⁴⁰ Alp, *a.g.e.*, s.10.

Türkleştirme Çerçevesinde Yahudi Cemaati ve Tekin Alp

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yahudi Cemaati

Diğer azınlıkların aksine Osmanlı Yahudileri Birinci Dünya Savaşında ayrılıkçı bir tutum izlememişler ve Osmanlı Devletinin bekasından yana bir tutum içine girmişler hatta bir çok cephede aktif olarak savaşmışlardı⁴¹. Diğer azınlıklar imparatorluğun çöküşünden sonra büyük devletlerin himayesinde Hıristiyan devletler kurma peşine düşerken, Yahudiler genel olarak bu seyrin dışında kalmışlardı⁴².

Bu durumun Milli Mücadele yıllarında ve sonrasında da pek fazla değişiklik göstermeyerek devam ettiğini söyleyebiliriz. Türkiye Yahudileri Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş yıllarında olduğu gibi Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu insanıyla aynı kaderi paylaşmışlar, aynı eziyetleri ve aynı acıları çekmişlerdi. 1920 yılına kadar Hahambaşı olarak görev yapmış olan Haim Nahum ve Türkiye Yahudileri Mustafa Kemal'i ve Kurtuluş Savaşını desteklediler ve herhangi bir ayrılıkçı ülkeleri de olmamıştı. Hatta Yunan kuvvetleri Anadolu'dan çekilirken Türk ve Müslümanlara uygulanan kötü muameleden Yahudiler de paylarını aldılar⁴³.

Çetin Yetkin'de Mütareke günlerinden başlayarak Milli Mücadelenin başarıya ulaşmasına değin geçen dönem boyunca Yahudilerin Türk Devletinin bağımsızlığına kavuşmasına katkılarının tek boyutlu olmadığını dile getirir. Bir kere toplum olarak izlenen kararlı bir tutum içinde olmuşlardır. İkincisi, yer ve zamana göre edilgen bir direnişten eylemli mücadeleye çeşitli yöntemlerle başvurulmuştur. Gerçekten de, gerek birey olarak ve gerekse örgütsel düzeyde Yahudiler birer vatandaş olarak üzerlerine düşeni yapmışlardır. Gerek ticari gerek askeri gerekse siyasi alanda Milli Mücadele ile paralel çalışmışlardır⁴⁴.

Savaşta yaşanan ve kimi Yahudilerin "Holocaust" olarak nitelediği Yunan işgalinin sona ermesi Kurtuluş Savaşının zafere sonuçlanmış olmasını büyük bir sevinçle karşıladılar. Ancak Kurtuluş Savaşının sona ermesinden bir süre sonra yurtdışı basınında Türkiye'deki Hıristiyan (Rum ve Ermeni) azınlıkların zulme uğradıklarını ileri süren yayınlara rastlanmaya başlandı. Bu yayınlarda Yahudilere de yer verildi ve Yunan kaynaklarına dayanılarak Anadolu'da yaşayan Yahudilerin de zulme uğradıkları iddiaları yer aldı. Bu iddiaların Türk basınına da yansımaları üzerine Hahambaşı Haim Becerano bu söylentileri yalanladı ve Türk ve Yahudi ilişkilerinin çok dostane olduğunu söyledi. Cemaat yöneticileri de Becerano'yu destekleyerek "ekalliyetler meselesi" diye ortaya atılmış olan iddiaları tekdüz ettiler, mezalim iddialarını reddettiler. Ankara Yahudi cemaati reisi Yusuf Ruso ile Ankara Türk Ortodoksları reisi Papa Apostol ortaklaşa bir bildiri yayınlarak Amerika'da kurulu *Near East Relief (Yakın Doğu Yardım)* teşkilatının Türkiye'deki azınlıklara baskı yapıldığı yolundaki iddiaları şiddetle reddettiler. Haim Nahum, Hahambaşılıktan istifa etmesinden sonra bile Milli Hükümet adına Avrupa'da ve ABD'de görüşmelerde bulundu. Türkiye'yi, Kurtuluş Savaşını ve Mustafa Kemal'i savundu ve kendisine teşekkür edenlere de "*bana teşekkür etmeyiniz, ben hakikati ve bildiğimi müdafaa ettim. Avrupa kamuoyu Türkiye lehine dönmektedir*" cevabını verdi. Hahambaşı Haim Becerano da demeçlerinde sürekli milli hükümeti

⁴¹ Stanford Shaw, *Ottoman Jewry During World War I*, TTK Yay., Ankara 1994, 2039-2040.

⁴² Salahi Sonyel, *Minorities and the Destruction of the Ottoman Empire*, TTK Yay., Ankara 1993., s. 450-451

⁴³ Rıfat Bali, *Bir Türkleştirme Serüveni, 1923-1945*, İletişim Yay., İstanbul 2003, s.34.

⁴⁴ Çetin Yetkin, *Türkiye'nin Devlet Yaşamında Yahudiler*, Gözlem Yay., İstanbul 1996, s.176.

destekledi ve övdü. Becerano, Mudanya Mütarekesinin imzalanması üzerine *İleri* gazetesine verdiği demeçte de Türkiye Yahudilerinin mütareke karşısında duydukları sevinci şöyle ifade etti: "*Beşeri hadiseleri aynı telakkilerle görmek insanoğlunun vezaifindedir. Çünkü onlar bir babanın evlatlarıdır. Hele biz Museviler sizin kederlerinizi, meserretlerinizi, kendilerimizinkilerden ayırmayız.*"⁴⁵

Yurt içindeki Yahudi cemaatinin bu tutumuna paralel olarak yurtdışındaki Yahudilerin de olumlu tutumlarına örnekler gösterilebilir. Bunlardan biri Lozan görüşmeleri sırasında Türk heyetinin Cenevre Türk Musevileri Cemiyeti tarafından sıcak bir şekilde karşılanması ve heyete verdikleri yemektir⁴⁶. Burada Yahudi topluluğunun tutumu karşılıksız kalmamış Türk Heyeti başkanı İsmet İnönü'de bu tutuma karşılık vermiştir. Cenevre Hahambaşısı Mösyö Ginsburger, Türk Delegasyonu Başkanı İsmet Paşa'ya hitaben söylediği hoş geldiniz nutkuna cevaben de, İsmet Paşa, bir kısmı Türkiye Musevileri ile ilgili olan ve Musevilik dünyasında fevkalade iyi bir etki bırakan siyasi bir nutuk söylemiştir. Lozan Konferansı görüşmeleri sırasında üzerinde en çok ısrar edilen mesele, azınlıklar meselesi idi. İsmet Paşa'nın cevabı da büyük devletlerin vaktiyle azınlıklara bağışlanmış olan eski ayrıcalıkların yerinde bırakılması isteklerine bir cevap niteliğindedi:

*"Bu toplantımıza, memleketimizde önem verileceği kuşkusuzdur. Dışarıda Türklerle Yahudilerin kardeş gibi yaşadıklarını memnuniyetle haber alacaklardır. Bugün Türk ve Yahudi bağlantıları eskisinden daha kuvvetlidir. Her yerde olduğu gibi, Yahudiler Türkiye'de düzeni, pratik ilerlemeyi ve uyumu temsil ederler. Bu uyum çevresinde onların oynamış oldukları rol incelenirse günümüzde büyük bir önem kazanırlar. Yahudiler çalışırlar, memleketimizde Türkler kadar mutludurlar. Onlar kadar, çünkü hariçten gelen fena yansımalara kulak asmadılar. Bu yurdu kendilerinin gibi sayırlar. Eğer herkes bu örneği izleseydi memlekette tam uyum olurdu. Herkes, Musevileri örnek olarak alsın"*⁴⁷

Yahudilerle ilgili bir diğer olumlu yaklaşım da bizzat Mustafa Kemal tarafından ortaya konmuştu. İzmir'in geri alınmasından sonra 2 Şubat 1923'te Mustafa Kemal tarafından verilen bir konferans sırasında bir Musevi avukat Mustafa Kemal'e yönelttiği "*Paşa hazretleri, Türklerin mutluluğuyla mutlu ve matemleriyle yaslı olan Yahudi vatandaşları hakkında yüce düşünceniz nedir? Şeklinde sorulan soruya verdiği yanıtı: "Egemen unsur olan Türklerle kader birliği etmiş sadık unsurlarımız vardır ki özellikle Museviler ulusa ve yurda bağlılıklarını ispat ettiklerinden şimdiye kadar refah içinde yaşam geçirmişler ve bundan böyle de refah ve mutluluk içinde yaşayacaklardır"*⁴⁸.

Bu olumlu hava Lozan görüşmeleri sırasında da devam etmiş Lozan'da azınlık konusu tartışılırken Ermeniler ve Rumlar dikkate alınmıştır. Yahudiler ise ne TBMM'de ne de konferansta tartışma konusu yapılmamıştır. Sadece 12 Aralık 1922 oturumunda İsmet Paşa şunları söylemiştir: "*Yahudi toplumuna gelince, bu topluluğun Türk hükümetine karşı her zaman göstermiş olduğu bağlılık zihniyeti bu topluluk üyelerinin, Türk yurttaşları ile birlikte memleketin kalkınması ve refahı için gürültü çıkarmadan işbirliği yapmaya ara vermeyeceklerini düşündürmektedir.*"⁴⁹

⁴⁵ Bali, *a.g.e.*, s.37

⁴⁶ Avram Galanti, *Türkler ve Yahudiler*, Gözlem Yay., İstanbul 1995, s.217.

⁴⁷ Galanti, *a.g.e.*, s.217

⁴⁸ Galanti, *a.g.e.*, s.214.

⁴⁹ M.Çağatay Okutan, *Tek Parti Döneminde Azınlık Politikaları*, İBÜ Yay., İstanbul 2004, s.71.

Yahudilerin Milli Mücadele yıllarında ve Cumhuriyet'in ilk dönemlerindeki iyi ilişkiler ya da başka bir deyişle iyi azınlık olma iki nedene bağlanabilir. Birincisi Bernard Lewis'in deyimiyle işgalci Batılı devletler Türk ve Yahudi sözcüklerini bir aşağılama ve hakaret sıfatı olarak kullanıyorlardı⁵⁰. Yani ortada ortak bir düşman vardı. İkinci neden olarak ise kazanılacak olası bir zaferde iktisadi alanda Rumlar ve Ermenilerden kalacak olan boşluğu doldurma şansı elde edebileceklerdi. Neden ne olursa olsun şunu söyleyebiliriz ki Yahudilerin bu tavrı Cumhuriyetin ilerleyen yıllarında da devam etmiş, meydana gelen bazı olumsuz olaylar haricinde uluslaşma sürecinde Yahudilerle ciddi anlamda bir problem yaşanmamıştır. Şimdi bu uluslaşma sürecinde bu cemaatin takındığı tutuma ve Tekin Alp'in bunda oynadığı role bakalım.

Yahudilerin Türkleştirilmesi, Tekin Alp ve Evamir-i Aşere

Türkiye'de yaşayan Yahudiler de diğer gayrimüslim unsurlar gibi entegrasyon politikasına dahil olmuşlar ve birer Türk vatandaşı haline getirilmeye çalışılmışlardır. Bu alanda yapılan çalışmalarda Tekin Alp çok önemli bir rol üstlenmiştir. Bu alandaki ilk çalışması 1928 yılında yayınladığı *Türkleştirme* adlı kitaptır. Bu kitap da Yahudilerin neden nasıl birer Türk vatandaşı haline gelebileceğini göstermektedir. Bu alanda yaptığı tek çalışma bu kitap değildir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Yahudilerin Türkleşmesine yönelik çeşitli gazetelere beyanatlar vererek, yazılar yazarak ve çeşitli cemiyetler kurarak bu konuda Yahudileri bilinçlendirmeye ve bir kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır. Ancak bu yazı ve düşüncelerinden şüphesiz en çok ses getireni Türkleştirme kitabı içerisinde yer verdiği evamir-i aşere yani on emirdir.

Öncelikle Tekin Alp'e göre Musevilerin Türkiye'ye sığındığı tarihte, Müslümanlar kapılarını ardına kadar felaket arkadaşlarına açmışlar, ancak o zaman milliyetçilik mefhumu olmadığı için sığınmacıların dil ve düşünce bakımından sosyal yapıya uyarlanmanın yolları aranmamıştı. Bundan dolayı o güne kadar Museviler dünyanın diğer yerlerinde yaşayanların aksine, geldikleri yerin dilini konuşmaya devam etmekteydiler. Ancak artık Türklerde milli bilinç uyanmıştı ve Museviler için Türkçe'yi ana dil olarak benimsememek, akıl ve mantıkla, maddi ve manevi çıkar gerekleriyle bağdaşan bir durum değildi. Bunun yanında geçmişte yaşanmış ve Türklerle Musevileri birbirinden uzaklaştıracak herhangi bir durum yoktu. Bundan dolayı Fransa'da Fransız, İngiltere'de İngiliz, İtalya'da İtalyan olan bir Musevinin Türkiye'de hemen Türk olmaması için hiçbir neden yoktu⁵¹.

Ayrıca Tekin Alp, Musevilerin uyumunu kolaylaştıracak bir çok etken olduğunu ileri sürmekteydi. Bunlar arasında Museviler ve Müslümanların Hıristiyanlara karşı tarihsel kader ortaklığı ve Türkiye'deki Musevilerin uyuma daha yatkın olan İspanya'dan gelen "sefaradik" Musevileri olmalarını sayan Tekin Alp, bunların yanında mutlak bir uyum için kendisinin belirlediği *On Buyruğa (Evamir-i Aşere)* Tevrat'taki on emir kadar uymaları gerektiğini savunmaktadır⁵². Bu buyruklar:

1. *Adlarını Türkleştir*: Türk olmak için Türk adını taşımak şarttır. Başka memleketlerdeki mezhepdaşlar dahi bu vecibeyi takdir ederek isimlerini millileştirmişlerdir. Frenklik daiyesiyle Moiz'e inkılap eden Mişonun Musa, Esasen

⁵⁰ Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK Yay., Ankara 2000, s.359.

⁵¹ Alp, *a.g.e.*, s. 62-63.

⁵² Alp, *a.g.e.*, s. 64.

Avram olan Alber'in İbrahim, Şelomo olan Solomon'un Selim veya Süleyman olmasına ne mani vardır? Bundan sonra doğacak çocuklarına doğrudan doğruya Türk isimleri ver.

2. *Türkçe Konuş*: Umumi yerlerde Türkçe bilenlerle Türkçe konuşun. Bu Türkçe konuşma yalnız yabancılara karşı bir nümayiş teşkil etmez. Bizzat kendi üzerinde pek derin bir tesir-i ruhi icra eder, yavaş yavaş nümayiş bir itiyad bir tabiat-ı saniye husule gelir.

3. *Havralarda duaların hiç olmazsa bir kısmını Türkçe oku*: Türkçe dua seni bir taraftan Allah'a diğer taraftan vatana yaklaştırır.

4. *Mekteplerini Türkleştir*: Kanun ve kanunları tatbika memur olan hükümet sana mektepleri Türkleştirmek için yolu açtı. Usulü tedrisatta muallimlerin hüsnü intihabında bazı noksanlar varsa sükut edip lakayd kalma. Noksanları islah, boşlukları ikmal için uğraş, çabala.

5. *Çocuklarını memleket mekteplerine götür*: Mezhepdaşların başka memleketlerde çocuklarını cemaat mekteplerine göndermezler. Memleket mektepleri dereceyi kafiyede olduğu dakikada bunların hikmet-i vücutları kalmayacaktır. O zamana kadar sen mevcuttan istifade etmeğe çalış. Çocukların için mektep kapılarını kapayan olursa uğraşmaktan, mâfevke müracaattan üşenme. Bu memleketin bir hak ve kanun memleketi olduğunu unutma.

6. *Memleket işlerine karış*: Memlekette umuma taalluk eden hususatta lakayd kalma, alakanı her vecihle izhar et. Senin cidden hizmet edebileceğin mesai sahaları az değildir. Şunun bunun seni yabancı telakki etmelerine ehemmiyet verme. Teşkilat-ı esasiye kanunu seni Türk tanır. Sen de Türk gibi hareket et. Şunun bunun yanlış hareketi payidar olamaz. Sen sağa sola bakmayarak Türklük yolunda ilerlemeye devam et. Memleket işlerinde rehberliği deruhte etmiş olan ricalin umdeleriyle sana çizdikleri hattı hareketten katiyen şaşma.

7. *Türklerle düşüp kalk*: Cemaat ve salon hayatında, içtimai ve iktisadi münasebette, Türklere yanaş, Türklerle kaynaş, ruh un mefkûreye, gıdayı ruha muhtaçtır. Onsuz yaşayamazsın. Bu ruh gıdasını memleket alakasında memleket muhitlerinde bulacaksın. Emin ol ki bazı geçici ve aldatıcı zuhura rağmen bu muhitler sana pek sıcak bir ağış kabul açmaya hazırdır.

8. *Cemaat ruhunu kökünden sök*: Bugün cemaat ruhu muhitine hâkim ise kabahat senin değil. Bütün bu evladı vatani bedbaht eden meş'ûm mazinindir. Fakat inkılâp ruhuna dikkat et. Bu inkılâp ruhu mazi ile kati alaka etmeğe azmetmiştir. Ve merhale merhale gayeye doğru ilerliyor. Sen de inkılâp ruhuna imtisalen mazinin bu meş'ûm yadigârını ruhundan sökmeye memleketin müşterek vicdanına bir an evvel kavuşmaya gayret et.

9. *Milli İktisad sahasında vazife-i mahsusanı yap*: Her vatandaşın memleketine karşı olan vazifesi ve vesaiti maddiyesine, müktesebatı ilmiyesine, evsaf ve mezayayı mahsusasına göre tayin eder. Senin rolün en ziyade milli iktisat sahasındadır. Milli iktisada üretkenliğe kolay ve hafif işlerle değil, memleketin istihsalatını, milli servetini artıracak umuru ticariye ve sanayiye ve bu gibi iktisadi teşebbüslerle hizmet olunabilir. Senin harici münasebetlerin Avrupa ve Amerikadaki temasların sayesinde bu memleketin menbayı servetini istismara medar olabilecek birçok teşebbüsler vücuda gelebilir. Ciddi mesai ile bugünkü Türklük noktayı nazardan hariçte hakiki renk ve

mahiyetiyle tanıtılabılır. Ancak sen kendini bu memleketin ezeli ve ebedi evladı add ve işlerini hayatını ona göre tanzim et.

10. *Hakkını Bil*: Teşkilat-ı Esasiye Kanunu sana Türk namını bahşetmiştir. Bu bir hak, bir imtiyazdır ki akide, ruh ve vicdan itibariyle Türk olmadan layıkıyla istismar olunamaz. Akide itibariyle Türk olduğuna veyahut yakında olacağına kanaat getirirsen hakkını bil, hiçbir kimse tarafından bu hakka tecavüz olunmasına tahammül etme. Türk namının bahşettiği hukuk ve imtiyazatı hasidane bir azim ve metanetle kanun kuvvetiyle müdafaa et⁵³.

Tekin Alp'in Türkleştirme konusunda takındığı bu tutumu ve on emrini övenler olduğu kadar yerenler de oldu. Özellikle Türkleştirme kitabından sonra düşün ve siyaset dünyasının önemli isimleri ve dönemin aydınları Tekin Alp'i büyük bir övgü ile andılar. Dönemin önemli siyasetçilerinden Necmettin Sadak, Tekin Alp'i Türkleştirme sahasında giriştiği faaliyetleri yürekli adımlar olarak nitelemiş ve bu adımları kutlamıştır. Ahmet Ağaoğlu ise Tekin Alp'in *Türkleştirme* adlı eserinde işlediği konuları her Türk'ü ve Türkçüyü derinden ilgilendirecek konular olarak nitelemekte ve Tekin Alp'in bu konuları ele alış şeklini büyük bir ustalığın, becerinin ve bilginin eseri olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca Türkiye Yahudilerinin Türk yurttaşlığını kabul etmeleri için bir çok sebebin olduğunu belirten Ağaoğlu, Tekin Alp'in Türkleştirme adlı kitabında Yahudiler için Türkleşme yolunu bilimsel dayanaklarla, son derece usta bir şekilde gösterdiğini dile getirmiştir. Tekin Alp'in çalışmalarını ise kutsal ve verimli olarak nitelemiştir. Dönemin İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Başkanı Profesör Köprülüzade Mehmet Fuat ise Tekin Alp'in Türkleştirme konusunu ortaya atan ilk düşünür olduğunu ve bunun önemli bir adım olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeni olarak da kuramsal olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın dini ve etnik farklılık gözetmeksizin bütün yurttaşları Türk saymasına rağmen, gerçekte dinsel ve ulusal grupların varlıklarını sürdürmesinden doğan problem karşısında Tekin Alp'in Türk olmayan azınlıkların Türkleştirilmesinin gerekli ve mümkün olduğunu savunması ve ispat etmesini göstermiştir⁵⁴. Tekin Alp'in Türkleştirme adlı eserine ve Türkleştirme faaliyetlerine olumlu bir şekilde yaklaşan isimler arasında Celal Sahir, Yunus Nadi gibi gazeteci ve yazarları da saymak mümkündür.

Ancak şüphesiz Tekin Alp'in Türkleştirme konusundaki tavrına şüphe ile ya da olumsuz bir şekilde yaklaşanlar da vardır. Vakit gazetesinde çıkan haberlerle Tekin Alp'in Türkleştirme alanındaki faaliyetleri olumsuz bir şekilde karşılandı. Sadece Türküm demekle Türk olunamayacağını, bunun olaylarla kanıtlanması gerekliliği vurgulanarak Tekin Alp eleştirildi⁵⁵. En dikkat çekici tepkiler ise cemaat ileri gelenlerinden ve Yahudi basınından geldi. *El Tiempo* gazetesi sahibi ve başyazarı David Fresko, Tekin Alp'in Türkleştirme adlı kitabındaki "Evamir-i Aşere"yi eleştirdi. Fresko Tekin Alp'in belirttiğinin aksine Yahudilerin Türkleşmesinin önündeki en büyük engelin Türk toplumu tarafından itilmeleri olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca Tekin Alp'in haklarını bilmeyen cahil ve bilgisiz bir kitleye seslendiği izleniminin ortaya çıktığını ve bu on emre rağmen Yahudilerin Türkleşmesinin gerçekleşmemesi durumunda tüm kabahatin Yahudilere kalacağını, haklı oldukları halde haksız duruma

⁵³ Alp, *a.g.e.*, s. 65-67.

⁵⁴ Alp, *a.g.e.*, s.79-84.

⁵⁵ *Vakit*, 11 Mart 1928, s.5.

düşeceklerini belirtmiş ve Tekin Alp'in Türkleştirme konusundaki fikirlerini talihsiz olarak nitelemiştir⁵⁶. Tekin Alp'e bir tepki de "sinagoglarda ibadetini Türkçe yap" ifadeleri üzerine Yahudi cemaatinden gelmiştir. Bu konuda fikrine başvuru hahambaşı Becerano, Tevrat'ın İbranice'den başka bir dilde okunamayacağını belirterek Tekin Alp'in önerisine karşı bir fikir beyan etmiştir⁵⁷.

Ancak sonuç olarak Tekin Alp, Türkleştirme faaliyetleri içerisinde aktif olarak yer almış ve 1928 yılında yayınladığı bu esaslar çerçevesinde çalışmalarda bulunmuştur.

Hukuki Alanda Türkleştirme

Hukuki alanda Türkleştirmenin esasen azınlıkları birer Türk vatandaşı olarak kabul etmek anlamına geldiğini söyleyebiliriz. Bu alandaki ilk çalışma 1924 Anayasası ile başlamıştır. Türk kimdir sorusunun cevabı azınlıkları da içine alacak şekilde anayasada yer almış ve hukuki anlamda azınlıklar belli şartlar altında Türk olarak kabul edilmiştir. Yahudiler de bu yasaya doğal olarak dahil edilmiş ve birer Türk vatandaşı sayılmışlardır. Tekin Alp anayasa ile atılan bu adımı Yahudilerin Türkleşmesi için son derece olumlu bulmaktadır. Hatta ona göre Anayasada yer alan bu tanım ile intibak sayesinde bir iki nesilde gerçekleşebilecek olan Türkleşmeyi bir emrivaki yaparak kolaylaştırmış; intibak etmek, Türkleşmek arzusunda olan her vatandaş için kapıyı açmıştır. Bu sayede dini ve ırki zümrelerin büyük bir kısmı Türkleşme hadisesini tamamıyla tekemmül etmiş olacaktır⁵⁸.

Yahudi Cemaatinin Türkleşmesi konusundaki bir diğer gelişme ise Lozan Antlaşması ile ilgiliydi. Lozan Antlaşması'nın 37 ile 45. maddeleri azınlıklarla ilgiliydi. Azınlıkların kendi cemaat hukuklarını oluşturabilmelerini öngören bir nevi onlara muhtariyet sağlayan bu maddeler Yahudi cemaatini de kapsıyordu. Bu maddeler diğer azınlıklarda olduğu gibi Yahudilere de ibadet, dolaşım, din, eğitim ve dil özgürlüğü sağlıyordu. Bunun yanında azınlıklar kendi okullarını açabilecekler, kendi dilleri ile eğitim yapabileceklerdi. Bunun için Türkiye bütçesinden de destek alacaklardı. Aile hukukunda ise azınlıkların örf ve adetleri dikkate alınacaktı⁵⁹. Bunun anlamı Yahudiler kendi iç hukuklarını oluşturabilecekler, özellikle medeni kanunu ilgilendiren konularda kendi adetlerini uygulayabileceklerdi. Bu Türkiye için bir ikilik anlamına geliyordu. Ayrıca bu maddeler uluslar arası antlaşma statüsüne dahil edilerek yürütülmesi Cemiyet-i Akvam'ın denetimi altındaydı. Yani burada da bir dış müdahale imkânı söz konusuydu.

1 Ağustos 1926'da Hahamhanede düzenlenen ve cemaatin ileri gelenlerinden seksen kişinin katıldığı bir toplantı sonucunda Yahudi cemaati, Lozan Antlaşması'nın azınlıklara kendi kişi ve aile hukuklarını kendi dini geleneklerine göre gerçekleştirme imkânı veren; bunun uygulanışını ise azınlık grupları ve hükümet temsilcilerinin eşit sayıda katılımıyla oluşturulacak özel bir komisyona bırakan 42. maddesinden ⁶⁰ feragat

⁵⁶ "La situation des juifs en Turquie", *Paix et Droit*, Mayıs 1928, s.6-7'den aktaran Bali, *a.g.e.*, s.153.

⁵⁷ Bali, *a.g.e.*, s.154.

⁵⁸ "Yahudiler Türkleşmelidir! Kohen Tekinalp Bey'in Muharririmize Beyanatı", *Vakit*, 22 Teşrinivevvel 1930, s.1;3.

⁵⁹ Avner Levi, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler*, İletişim Yay., İstanbul 1998, s.19.

⁶⁰ *Lozan Antlaşması'nın 42. maddesi*: Türkiye Hükümeti gayrimüslim ekalliyetlerin hukuk-u aile veya ahkam-ı şahsiyeleri bahsinde bu mesailin mezkur ekalliyetlerin örf ve adetlerinde hal ve fasledilmesine müsait her türlü ahkam vazına muvafakat eder. İş bu ahkam Türkiye Hükümeti ile alakadar ekalliyetlerden her birinin

ettiğini bildirmişti⁶¹. Yayınlanan beyannamede Yahudilerin Türkiye Cumhuriyetinin öz evlatları olduğu için vatandaşlık sıfatının getirdiği tüm görev ve hukuka sahip oldukları ve bu nedenle de kendilerine verilen her türlü istisnai hakları reddedip Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına bağlı kalacaklarını taahhüt ediyorlar ve Anayasanın öngörmüş olduğu siyasi, medeni ve cezai hukuku teminat olarak kabul ediyorlardı. Ayrıca Türk vatandaşı olmanın Türk harsını kabul etmekle mümkün olduğunu ve Yahudilerin bu ülkeye ulaşmak için ellerinden geleni yapacakları belirtiliyordu⁶².

Tekin Alp, daha sonraları verdiği bir beyanatta bu feragat beyannamesini tahmin edileceği üzere çok olumlu bir gelişme ve Yahudilerin Anayasanın verdiği Türk tanımını kabullenmeleri olarak nitelemiştir. Zaten ona göre cemaat sıfatını da kabul etmemekte ve bunun Osmanlılık devrinden kaldığını ve tekrar kullanımının Osmanlılığı hortlatmaya yönelik olduğunu savunmaktadır⁶³. Cemaat kelimesiyle birlikte Gayri Türk tabirini de kabul etmemektedir. Ona göre bu tabir Türk İnkılabının felsefesine terstir. Zaten Anayasa ile Cumhuriyet vatandaşlar arasında ayrılığı yalnız mabetlerde kabul etmektedir⁶⁴. Nitekim Feragatten sonra Yahudi Cemaatinin yönetimini geçici olarak üstlenecek ve resmi makamlarla görüşmeleri yürütmek üzere kurulan heyete Moiz Kohen yani Tekin Alp'de seçilmişti⁶⁵. Bunun anlamı Yahudi Cemaat yönetiminde artık resmi olarak söz sahibiydi.

Yahudilerin vatandaşlık konumunu etkilemesi açısından diğer önemli bir düzenleme 1926 tarihli Medeni Kanun'dur. Halil İnalçık'ın ifade ettiği gibi medeni kanun Türkiye'deki çeşitli din ve mezhepteki insanları bir millet halinde eşit haklarla kaynaştırmakta önemli bir rolü vardır. Türk vatandaşlığı merkezi üniter bir devlet hayatının temel olgusu bu sayede gerçekleşmiştir⁶⁶. Böylece azınlıkların cemaat hukuklarının konusu olan evlenme, boşanma, miras gibi konular tek bir hukuka bağlanarak azınlıkların diğer Türk vatandaşları gibi Türk medeni kanununa bağlılığı sağlanmıştır.

müsavi miktarda mümessillerinden mürekkep hususi komisyonlar tarafından tanzim olunacaktır. İhtilaf vukuunda Türkiye Hükümeti ile Cemiyeti Akvam Meclisi bilittifak Avrupa hukuk şinasları meyanmdan müntehap bir hakem alel hakem tayin edeceklerdir. Türkiye Hükümeti mezkur ekalliyetlere ait kiliselere, havralara, mezarlıklara ve sair müessesatı diniyeye her türlü himayeyi bahşeylemeği taahhüt eder. Aynı ekalliyetlerin hali hazırda Türkiye'de mevcut plan evkafına ve müessesatı diniye ve hayriyelerine her türlü teshilat ve müsaadat ita olunacak ve Türkiye Hükümeti yeni müessesatı diniye ve hayriye ihdası için bu kabil sair müessesatı hususiyeye temin edilmiş olan teshilatı lazimededen hiçbirini dirig etmeyecektir. Eyüp Kaptan, *Lozan Konferansında Azınlıklar Sorunu*, Harp Akademisi Basımevi, İstanbul 2002, s.34-35.

⁶¹ "Museviler Din ile Dünya İşlerini Ayrıldılar", *Milliyet*, 2 Ağustos 1926, s.1,8. Bu Feragat olayı ile ilgili olarak Mete Tunçay, Yahudi cemaatinin Lozan'da verilen azınlık statüsünü kabul etmemesini ve bundan feragat etmesini azınlık olmamaya el altından ikna edildikleri gerekçesine bağlar. Bu duruma da "muhtemelen en kolay bunlar vazgeçer hesabıyla Yahudi cemaatine gizliden gizliye bir baskı yapılmış ve Yahudi cemaati de bu baskı karşısında azınlık haklarından vazgeçmişti. Çünkü Yahudiler I.Dünya Savaşına taraf olmamışlardı, durumları ne Ermenilerin ne de Rumların durumlarıyla aynıydı. Atatürk'ün yakın çevresinde de etkin dönmeler ve Yahudiler vardı" şeklinde bir açıklama getirmektedir. Lizi Behmoaras, *Türkiye'de Aydınların Gözleriyle Yahudiler*, Gözlem Yay., İstanbul 1993, s.243.

⁶² "Museviler Din ile Dünya İşlerini Ayrıldılar", *Milliyet*, 2 Ağustos 1926, s.1,8.

⁶³ "Yahudiler Türkleşmelidir! Kohen Tekinalp Bey'in Muharririmize Beyanati", *Vakit*, 22 Teşrinvevel 1930, s.1.

⁶⁴ "Vatandaş Türkçe Konuş Meselesi, Türk Kültür Birliği Reisi ile konuştuk", *Son Posta*, 5 Mayıs 1934, s.9

⁶⁵ "Museviler Din ile Dünya İşlerini Ayrıldılar", *Milliyet*, 2 Ağustos 1926, s.,8.

⁶⁶ Okutan, *a.g.e.*, s.117.

Anayasa, Medeni kanun ve Yahudilerin feragat beyannameleri sonrasında Türkleştirme konusunda son noktayı belki de 23 Mayıs 1928 tarihinde çıkarılan Türk Vatandaşlığı Kanununun 1. maddesinde yer alan “Bir Türk baba veya ananın Türkiye’deki veya eenebi memlekette doğan çocukları Türk vatandaşıdır”⁶⁷ ifadesi koymuştur. Bu madde ile hukuki anlamda uluslaşmanın zemini tamamen hazır hale gelmiş denilebilir.

Bu gelişmelere yani hukuki alanda Türkleştirme faaliyetleri arasında Tekin Alp, 1928’de “devlet dini İslam’dır” ibaresinin Anayasa’dan çıkarılmasını da göstermektedir. Çünkü Tekin Alp’e göre dini açıdan ayrıcalıklı bir unsur bulunduğu zamanlarda yani Osmanlı Devleti zamanında ferdi haklar alanında bir ikilik vardı. Ama Cumhuriyetin gerçekleştirdiği hukuk inkılabından sonra farklı unsurlar arasında en ufak bir hukuki fark olduğu düşünülemezdi. Bu yüzden Türkiye’de bütün halkın aynı hukuk sistemine, aynı yasalara bağlanması ⁶⁸ son derece doğaldı.

Tekin Alp, evamir-i aşerenin son maddesinde Musevilere Anayasanın onlara sağladığı vatandaşlık haklarından bahsediyordu. Bu haklardan sonuna kadar yararlanmanın yolunu ise Türklük bilincine varmaktan geçtiğini ekliyordu. Tekin Alp’e göre eğer Museviler kendilerini birer Türk olarak idrak ederlerse kimse onların bu anayasal başka bir deyişle vatandaşlık haklarına dokunamayacaktır. Türk asının sağladığı haklardan Museviler mutlaka faydalanmalıdır ve bunun için direnç göstermelidirler⁶⁹.

Aksi halde Yahudiler azınlık olarak görülecektir oysa Tekin Alp’e göre Yahudiler azınlık değildir. Çünkü eğer böyle görülürse azınlıkların müstakil varlıklarının korunmasını öngören Lozan Antlaşmasından dolayı devlet Yahudileri asimile etmeye teşebbüs etmeyecektir. Yahudiler ne Türkiye’de ne de Dünya’da bir azınlık oluşturmaktadırlar. Çünkü kendilerine has ayrı bir dil, kültür ya da ülkeye sahip bulunmamaktadırlar. Bu sebeple Lozan Antlaşmasının azınlıklarla ilgili hükümleri Yahudiler için geçerli değildir. Bu hükümleri Yahudilere uygulamak, onları bir dile, kültüre ve ülkeye sahip olmaktan alıkoyar ki Lozan Antlaşmasını imzalayanların niyetlerinin bu olduğu iddia edilemezdi⁷⁰.

Ancak Tekin Alp’in Türkiye Yahudilerinin azınlık olmadığı konusundaki görüşü bütün Yahudiler tarafından da kabul görmemişti. *L’Etoile du Levant* adlı gazetenin kurucusu ve yazı işleri müdürü olan Abraham Benaroya ile Tekin Alp arasında 1950 yılında söz konusu gazetede uzun bir polemik yaşanmıştır. Benaroya, Tekin Alp’in aksine azınlık kavramının Türkiye’de hala geçerli olduğunu, Türkiye’de dinsel azınlıkların her zaman var olacaklarını, Tekinalp’in kırk yıldır cesaretle savunduğu uyum tezinin ve Anayasanın hedeflediği idealin gerçekleşmesi konusunda çok fazla yol alınmadığını ileri sürmüştür⁷¹. Bu münferit bir örnek olmasına karşın Tekin Alp’in savunduğu tezlerin Yahudi cemaati tarafından tamamen kabul edilmediğini göstermesi açısından önemlidir.

⁶⁷ *Düster*, Üçüncü Tertip, C.IX, İstanbul 1931, s.994.

⁶⁸ Alp, *Türkleştirme*, s. 52.

⁶⁹ Alp, *Türkleştirme*, s.67.

⁷⁰ “Tekinalp: Türk Musevileri Bir Azlık Değildir Diyor”, *Tan*, 9 Mart 1937. s.10.

⁷¹ Liz Behmoaras, *Bir Kimlik Arayışının Hikayesi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005, s.246-249.

Kültürel Alanda Türkleştirme

Bu alandaki Türkleştirme faaliyetleri arasında genellikle eğitim ve dil alanında Türkleştirme faaliyetlerini sayabiliriz. Kültürel alandaki Türkleştirme Cumhuriyetin ortaya koyduğu millet esası düşünüldüğünde son derece önemlidir. Çünkü daha önce de değindiğimiz üzere Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan millet tanımı, kültürel esaslar üzerine kurulmuş ve bir kültür birliği olarak algılanmıştır.

Nitekim Mecliste Anayasanın 88. maddesi tartışılırken kültüre ve onun unsurlarının Türklük üzerindeki etkisi üzerine Hamdullah Suphi Bey'in aktardığı bir olay belki de Türkleşmede kültüre verilen önemin son derece çarpıcı bir örneğidir. Hamdullah Suphi Bey kendisine "Türk olmam mümkün müdür?" diye soran Ermeni vatandaşa: "Türk olmamız mümkündür. Başka memleketlerde başka ekalliyetlerin yaptığını kabul ediniz. Fransa'da yaşayan Musevi nasıl Fransız gibi başka mektepten vazgeçmişse, nasıl başka lisan konuşmuyorsa, nasıl Fransa'yı benimsemiş ise mekteplerinizi kapatınız, Ermeniliği terk ediniz. Türk harsını kabul ediniz. Ondan sonra siz Türk deriz."⁷² cevabını vermiştir. Görüldüğü üzere Cumhuriyetin ilk dönemlerinde bir kişinin Türk telakki edilmesi yani toplum tarafından Türk olarak kabul edilmesi için başta dil ve eğitim olmak üzere kültürel alanda Türk kültürünü benimsemiş olması gerekmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında kültürel alanda Türkleştirmenin eğitim alanında da ortaya çıktığını görmekteyiz. Nitekim eğitimin başka bir deyişle okulların devlet tarafından kurulması ya da denetlenmesi sonucu ulus oluşturmada çok etkili bir araç elde edilebilirdi⁷³ ya da başka bir deyişle vatandaş okulda oluşturulabilir, topluluğa katılma isteği okulda aşılır ve geliştirilebilirdi⁷⁴. Başbakan İsmet İnönü'nün 5 Mayıs 1925'te yaptığı bir konuşmada "Yaşayacaksak yekpare bir millet kütlesi olarak yaşayacağız. İşte milli terbiye dediğimiz sistemin umumi hedefi budur."⁷⁵ şeklindeki açıklaması milli eğitimin uluslaşma sürecinin bir vasıtası olarak kullanılacağını göstermekteydi.

Bu doğrultuda Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak okulların millileştirilmesine yani milli bir eğitimin oluşturulmasına başlandı. Bu alanda ilk olarak 20 Mayıs 1923'te Maarif Vekaleti azınlık okullarının bütün derslerinin Türk tabiyetli öğretmenler tarafından verilmesini, Türkçe, tarih ve coğrafya derslerinin Türkçe öğretilmelerini zorunlu kılan bir karar aldı⁷⁶. 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat kanunu ile de bütün okullar maarif vekaletine bağlandı⁷⁷. 1927 yılında yayımlanan bir genelge ile azınlık ve yabancı okullarda öğretmenlik yapacak kişilerin ana dillerinin Türkçe olması ve yapılacak sınavlardan geçme şartı kondu⁷⁸.

Şüphesiz eğitime verilmeye çalışılan bu yeni düzenden Yahudi okulları da etkilendi. İbranice ve Fransızca eğitim yapan Musevi okulları yeni çıkarılan yasalara tabi oldular. 21 Haziran 1924'te Maarif vekaletinin aldığı karar ile Fransızca eğitim veren Yahudi okullarında eğitimin İbranice, bu mümkün olmazsa Türkçe yapılması talimatı verildi. Bir başka konu ise Yahudi dininin öğretildiği bu okullarda laiklik ilkesi gereği din eğitiminin sona erdirilmesiydi. 1935 yılında başlayan eğitim öğretim yılında

⁷² TBMM Zabıt Ceridesi, Devre II, C: 8/1, s.910.

⁷³ Schnapper, a.g.e., s.142.

⁷⁴ Schnapper, a.g.e., s.142

⁷⁵ İsmail Kaplan, *Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi*, İletişim Yay., İstanbul 1999, s.143.

⁷⁶ Kaplan, a.g.e., s.123.

⁷⁷ Erdoğan Başar, *Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri*, MEB Yay., İstanbul 2004, s.132.

⁷⁸ Yıldız, a.g.e., s.281.

ise eğitimin sadece Türkçe olmasına izin verildi⁷⁹. Bu gelişmeler üzerine 1927-1928 yıllarından itibaren Yahudi çocukların Yahudi okullarını terk etmeye başladığı görüldü. Aileler çocuklarını maarif vekaletine bağlı okullara göndermeye başladı ve bunun sonucunda Yahudi okulları birer birer kapanmaya başladı⁸⁰.

Kültürel alanda ikinci Türkleştirme girişimi Türkçe konuşulması konusunda gerçekleşti. Temel amaç Türkçe'nin anadil olarak benimsenmesi ve kamusal mekanlarda Türkçe konuşulmasını sağlamaktır. Bu yönde atılan en önemli adım 1928 yılında basın ve kimi sivil insiyatiflerin öncülüğünde başlatılan “*Vatandaş: Türkçe Konuş Kampanyası*”ydı⁸¹. Kampanyanın temelleri Türk ocağının 1927 yılındaki kongresinde atılmış, fiiliyata geçişi ise Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti'nin 13 Ocak 1928 tarihli kongresinde gerçekleşmişti. Dahiliye Vekaletinden izin alınarak başlatılan bu kampanyalarla başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin her tarafında azınlıkların umuma açık yerlerde Türkçe konuşmaları sağlanacaktı ve bu amaçla duvarlara ilanlar asılacak, otomobillerle dolaşılacak Türkçe konuşulması ilan edilecekti⁸². Kampanya İstanbul dışında da etkili oldu. Özellikle İzmir, Edirne ve Ankara gibi Yahudilerin yaşadığı büyük şehirlerde kampanyanın yürütüldüğünü ve kampanyanın kimi Yahudiler tarafından kabul görürken bazı şiddet olaylarının da yaşandığını görmekteyiz⁸³.

Kültürel Türkleştirme çerçevesinde Yahudi okullarında eğitimin Türkleştirilmesi, dini eğitimin sona erdirilmesi ve Türkçe'nin yaygınlaştırılması Yahudi cemaati içerisinde olumlu ve olumsuz tepkilere yol açtı. Bazı Yahudi toplum ileri gelenleri bunu tepkiyle karşıladılar. Fransızca bilmek ticari faaliyetler için oldukça gereklidir ve Türkçe eğitim kararı doğrudan ticari faaliyetlere bir müdahale olarak algılandı. Bazıları ise dini eğitimin okullarda verilmesi gerektiği üzerinde duruyordu⁸⁴. Tekin Alp'in içinde olduğu bir kısım Yahudi ileri geleni ise bu eğitim reformunu son derece yararlı bulmaktaydılar.

Tekin Alp, hukuki Türkleşmenin yeterli olmadığını ve bunun tamamlanması için kültürel alanda da bunun gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktaydı. Anayasa ve kanun nazarında var olan camianın fiilen tesis edilebilmesi için bu zümreler arasında sosyal ve iktisadi ilişkileri elden geldiği kadar artırmaya çalışmak gerekmekteydi. Kültürel açıdan henüz millileşmemiş olan zümrelerin fertlerini sadece nazariyatta değil fiiliyatta da Türk camiasına dahil oldukları inancı herkeste yerleşirse ilişkiler kendiliğinden ortaya çıkabilirdi⁸⁵. Buna karşın dini ve ırki zümrelerden bir hamlede Türk harsını benimsemeleri de beklenemezdi. O günkü vaziyet ise bu zümrelerin büyük çoğunluğunda intibaka Türkleşmeye doğru ciddi bir hareket vardır. Bu hareketi hiçbir kuvvet durduramazdı. Çünkü bu zümrelerin hayati menfaatleri daha doğrusu bu memlekette hakkı hayatları bunu gerektirirdi. Bu konuda vatanperverlere düşen vazife Türkleşmek hareketini güçleştirmek değil; bilakis teshil ve bu zümreler meyanında

⁷⁹ Bali, *a.g.e.*, s.187-188.

⁸⁰ Bali, *a.g.e.*, s.192.

⁸¹ Sadoğlu, *a.g.e.*, s.283.

⁸² Okutan, *a.g.e.*, s.182.

⁸³ Bu olaylar için bkz. Bali, *a.g.e.*, s.135-148.

⁸⁴ Okutan, *a.g.e.*, s.171.

⁸⁵ Alp, *Türkleştirme...*, s.55.

umumi hayata iştirak edebilecek zevat varsa bu umumi hayat faaliyetine doğru sevk ve teşvik etmekte⁸⁶.

Nitekim Tekin Alp'de bu sevk ve teşvik işine katılmıştı. Önce *Türkleştirme* adlı eserinde Yahudilere Türkleşmenin on yolunu göstermişti. Daha sonra Türk dilini ve kültürünü yaygınlaştırma amacını güden Milli Hars Birliği adlı derneğin kuruluşunda yer almıştı. Derneğin diğer kurucuları arasında Yunus Nadi, Edip Servet gibi isimler yer alıyordu. Bu cemiyetin esas amacı Türk dilinin yaygınlaştırılması ve bunun için gerektiğinde diğer cemiyetlerle iş birliği yapmaktır⁸⁷. Milli Hars birliğinin bir diğer çalışması da Tekin Alp'in *Türkleştirme* adlı kitabında yayınladığı evamir-i aşere ile ilgiliydi. Mart 1928 yılında birlik bunları kartlar üzerine yazarak el ilanları şeklinde Yahudi vatandaşlar arasında dağıttı⁸⁸.

Tekin Alp, cemiyetin kuruluşu ile aynı yılda başlayan "Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyasını ve Türkçe'nin yaygınlaşmasını destekledi. Türkçe'nin yaygınlaşması için cemiyet bünyesinde gece dersleri düzenledi. Yahudilerin Türkçe konuşmasının önündeki engellere temas etti. Basını bu noktada eleştirdi. Kendisiyle yapılan bir mülakatta Yahudilerin Türkçe'ye olan yaklaşımlarını ve basının tavrını "Basının bizim Türkleştirme gayretlerimize çok faydalı katkısı olabilir. Yahudilerin çoğu Türkçe'yi kötü bir şiveyle konuşmalarından dolayı mizah dergilerine alay konusu olduklarından umumi yerlerde yani tramvaylarda vapurlarda Türkçe konuşmaktan utanıyorlar. Bu dergiler yayınladıkları karikatürler ve fıkralarla Yahudilere eziyet ediyorlar. Diyeceksiniz bu mizah dergileri Anadolu köylüsüne de aynı şeyi yapıyorlar, ancak bu kendileriyle alay edildiğini gören Yahudilerin onurlarının rencide edilmesini önlemiyor. Bu nedenle Yahudiler kendileriyle alay edilmemesi için hiç Türkçe konuşmamayı tercih ediyorlar" şeklinde değerlendirdi⁸⁹.

Milli Hars Birliğinden sonra Tekin Alp, bir diğer cemiyet içerisinde Yahudilerin Türkleşmesi için faaliyetlerine devam etti. 29 Ekim 1933 tarihinde İstanbul'da kurulan bir Türk Kültür Birliği adlı cemiyetin başkanlığına seçildi ve bu görevi yürüttü. İstanbul'da faaliyet gösteren bütün Yahudi avukatlar birliğinin kurucu üyeleri oldular⁹⁰. Tekin Alp, cemiyetin başkanı sıfatıyla Cemiyetin amacını ise şu şekilde izah etti:

"Başlıları nazarımda Yahudilik tarihi bir hatıradır. Amenna. Bu itibarla Yahudiliğin kalbimizde pek muhterem bir yeri vardır. Ancak tarihi hatıralar ne kadar muhteşem, ne kadar mukaddes olursa olsun umumi hayata, millet meşhumuna tesir itibariyle hiçbir ehemmiyeti haiz değildir. İşte bundan dolayıdır ki nasıl ki İngiltere'de, İtalya'da ve Fransa'da vatandaşlık itibariyle bir Yahudi milleti yoktur ve böyle bir iddia kimsenin hatırına gelmez; Türkiye'de dahi vatandaşlık itibariyle Yahudi milleti yoktur ve olamaz. İşte hanımlar, efendiler. Türkiye'nin muhtelif şehirlerinde mezheptaşlarımız arasında teşekkül eden birliklerin başka vazifeleri bu akideyi her vasıta ile yaymak, zihinlere, kalplere, rublara sokmaktan ibarettir. Bu vazifeyi yalnız Museviler nezdinde değil muhitimizde, cemiyetimizde yaşayan ve bize Musevi milleti diyen bütün vatandaşlar nezdinde yapacağız. Osmanlılık devrinden arta kalan batıl görenekleri söküp atacaktız."⁹¹

⁸⁶ Yahudiler Türkleşmelidir! Kohen Tekinalp Bey'in Muharririmize Beyanatu, *Vakit*, 22 Teşrinivevvel 1930, s.3.

⁸⁷ "Yahudi Vatandaşlarımızın Muhteşem Bir Teşebbüsü", *Akşam*, 10 Mart 1928.

⁸⁸ "Milli Hars Birliği", *Cumhuriyet*, 10 Mart 1928.

⁸⁹ "Yahudi Vatandaşlarımızın Muhteşem Bir Teşebbüsü", *Akşam*, 10 Mart 1928.

⁹⁰ Bali, *a.g.e.*, s.175.

⁹¹ Tekin Alp, "Türk Kültür Birliği", *Yeni Türk Mecmuası*, C.I, S.15, s.1239-1250.

Bu amaca ulaşmak için Türk Kültür Birliği 20 maddelik bir program yayınladı⁹². Programın içeriği daha çok eğitim ve dil konusunda ağırlık kazanıyordu. Tekin Alp program dahilinde Türkiye’de faaliyet gösteren Yahudi derneklerinin adlarını Türkleştirmelerini ve faaliyetlerinde ve amaçlarında da Yahudilikle ilgili hiçbir şey almamasını ve böylece tamamen Türkleşmelerini talep etti⁹³. Ayrıca Yahudilerden Türkçe’ye daha fazla ilgi göstermeleri ve çocuklarını Türk okullarına göndermeleri yönünde programda maddeler yer aldı.

Sonuçta Tekin Alp, bir kültüre ve ülkeye sahip bulunmadığını düşündüğü Türkiye Yahudilerinin bu boşluğu Türk kültürü ve diliyle doldurabileceğini düşünmüş⁹⁴ ve Türkleştirme için temel amacı olarak bu ilkeyi benimsemiştir.

İktisadi Alanda Türkleştirme

İktisadi Türkleştirme anlaşılmaması gereken esasen iktisadi unsurların milli hale getirilmesidir. Yani başka bir deyişle milli iktisadın kurulmasıdır. Cumhuriyet yönetimi milli iktisadın bir çok konunun önünde acilen gerçekleşmesi gereken acil ve zorunlu bir ideal olarak görüyordu. Kurtuluş savaşının en önemli amaçlarından biri de iktisadi istiklale ulaşabilmektir. Dolayısıyla yeni devletin kuruluş felsefesi ve temel ilkelerinde ekonomik bağımsızlık en önemli unsurlardan biri olarak kabul edildi⁹⁵. Bunun en önemli kanıtı henüz Lozan Konferansı sonuçlanmadan toplanan İzmir İktisat Kongresiydi.

Kongre ülke kaynaklarının azami fayda esasına göre kullanımını öngörmekle kalmadı, denetim altına alınması şartıyla yabancı sermayenin ülke içindeki varlığını kabul eden ve yerli azınlık tüccar ve sanayicilerin ayrıcalıklı konumunu kaldıran ilkelerin kabul edilmesiyle sonuçlandı⁹⁶. Başka bir ifadeyle ekonomik hayatın milli unsurların eline geçmesini hedefleyen ve bunu kolaylaştırmak için kararlar alan bir kongre gerçekleşti⁹⁷. Özellikle kongre kararlarından 9. madde içinde yer alan “kendi yurdunda kendi lisanında kendi kanununa uymayan müesseselerle münasebette bulunmaz” ifadesi⁹⁸ iktisadın milli esaslara dayalı olacağını sinyallerini vermekteydi.

İktisadın millileştirilmesi konusunda gözlerin azınlıklara ve Yahudilere çevrilmesi ise bir milli burjuvazi yaratma fikri çevresinde gelişti. Çünkü Cumhuriyetin ilk yılları itibarıyla ülkenin iktisadi hayatına Türklerin hakim olabilmesi için bu hakimiyeti elinde tutan azınlıkların bertaraf edilmesi gerekiyordu⁹⁹. Türk Ocakları da Türklerin iktisadi hayatın içine çekilmeleri gerektiğini ve milli bir burjuvazinin doğmasının şart olduğunu belirterek iktisadi hayatın millileştirilmesi gerektiğini savundu. Türk Ocaklarının 1926 ve 1927 yıllarında yapılan kurultaylarında azınlıkların büyük ticaret ve liman şehirlerinde ticari faaliyetlere hakim olmaları tartışıldı ve

⁹² Program için bkz. Bali, *a.g.e.*, s.304.

⁹³ Bali, *a.g.e.*, s.176.

⁹⁴ “Tekinalp: Türk Musevileri Bir Azlık Değildir Diyor”, *Tan*, 9 Mart 1937.

⁹⁵ Okutan, *a.g.e.*, s.206.

⁹⁶ Gündüz Ökçün, “İzmir İktisat Kongresi”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.IV, İletişim Yay., İstanbul 1994, s.1064.

⁹⁷ Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi, 1908-2002*, İmge Yay., Ankara 2005, s.46.

⁹⁸ Ökçün, *a.g.m.*, s.1062.

⁹⁹ Okutan, *a.g.e.*, s.213.

faaliyetlerin her alanında azınlıkların Türklerle ikame edilmelerinin şart olduğu sonucuna varıldı¹⁰⁰.

Bu amaç doğrultusunda 1920'lerin başlarından itibaren çeşitli girişimler gerçekleşti. 1923 yılında yabancı sermayeli şirketlerin personelinin yüzde ellisinin Müslüman Türk olması kararlaştırıldı. Bu uygulama 1930'larda da devam etti. 1926'da çıkarılan kanunla bütün şirketlerin Türkiye dahilindeki yazışmalarını Türkçe yapması zorunlu kılındı. Bu girişimleri yerli malı kullanmayı ve yerli esnaftan alışveriş yapmayı teşvik eden kampanyalar izledi. 1932'de bazı meslek gruplarında azınlıkların çalışması yasaklandı ve bu meslekler sadece Türklere tahsis edildi¹⁰¹. Ancak bu alanda şüphesiz en önemli gelişme 11 Kasım 1942 tarihinde çıkarılan *Varlık Vergisi Kanunu*du. Kanun aşırı kâr olanağı sağlayan savaş şartlarından istifade ederek haksız kazanç elde eden ve genellikle ticaretle uğraşanlardan belli oranlarda vergi almayı öngörüyordu. Ancak vergi matrahlarının belirlenmesi yerel hükümet memurlarına ve belediye komisyonlarına bırakılmıştı. Bu oranlar değişebiliyordu. Uygulama sırasında gayrimüslim tüccarlara uygulanan oran daha fazlaydı. Üstelik gayrimüslimlere taksit imkanı tanınmıyordu. Ödeme yapamayanlar angarya işleriyle mahkum ediliyorlardı¹⁰².

Şüphesiz bu gelişmelerden tüm gayrimüslimler gibi Yahudiler ve tüm Yahudiler gibi Tekin Alp'de etkilenmişti. Tekin Alp, yazın ve siyasi faaliyetlerinin dışında hayatını ticaret ile idame ettiriyordu. Bir tütün ihracat şirketinin genel müdürlüğünü ve bir otomobil firmasının Türkiye temsilciliğini yapıyordu. Ancak Tekin Alp, iktisadi alanda yaşanan bu gelişmelere rağmen iktisadi alanda faaliyetlerini sürdürdü. Hatta on emir diye anılan evamir-i aşerenin dokuzuncu maddesinde Musevi vatandaşların en önemli rolünün iktisadi sahada olacağını belirtiyordu. Bunun nedeni olarak ise her yurttaşın memlekete karşı vazifesinin kişisel nitelik, maddi olanak, bilimsel birikim ve erdemlerine göre belirlediğinin altını çiziyordu. Musevilerin ekonomide hizmet sahası olarak da hafif işleri değil memleketin üretimini ulusun servetini artıracak ticaret ve sanayi işlerini gösteriyordu. Bu konuda Musevileri Avrupa ve Amerika'daki bağlantılarını kullanmaya çağıran Tekin Alp, bu işleri yaparken Musevilerin kendilerini memleketin bir çocuğu saymalarını ve bu ciddiyetle çalışmalarını öğütüyordu¹⁰³.

Bu nedenle eleştirilere de maruz kalıyordu. *Vakit* gazetesi Tekin Alp'in bu on emrinden Evamir-i Aşerede yer alan hakkını bil ve milli iktisat sahasında vazife-i mahsusanı yap şeklindeki ifadelerini eleştirdi. "*Hakkımı bil ifadesi ile cemaatin organik statüsünü mü hatırlatmak istiyor? Türk'ün haklarından faydalanmak için sadece Türk olduğunu söylemek yeterli değildir, bunu icraatlarla kanıtlamak gereklidir*" şeklinde eleştirildi¹⁰⁴.

Ancak Tekin Alp, Yahudilerin bir azınlık olmadığını ısrarla vurgularken milli iktisat sahasında yapabilecekleri bir çok şey olduğunu "*Yahudilerin üstlendikleri iktisadi rol tüm dünyada çok önemlidir. En büyük Alman, İngiliz, Fransız ve Amerikan kapitalistleri onların içinden çıkmadı mı? Dünyadaki en önemli piyasalar onların ellerinde değil mi? Dindaşlarına iktisadi sahada görevlerini yapmaya davet ederken iyi bir vatansever olarak anavatanımızın menfaati için görevinizi yapın demek istedim. Bu görevin özel veya belli bir niteliği yoktur. Dabası 'hakkınızı*

¹⁰⁰ Yusuf Sarınoy, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, Ötüken Yay., İstanbul 2004, s. 275.

¹⁰¹ Okutan, *a.g.e.*, s.219-222.

¹⁰² Ayhan Aktar, *Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları*, İletişim Yay., İstanbul 2004, s.139-143.

¹⁰³ Alp, *Türkleştirme...*, s. 67

¹⁰⁴ *Vakit*, 11 Mart 1928.

bil' dedim. Türkiye Cumhuriyeti'nin Teşkilat-i Esasiye'si Yahudi asıllı vatandaşlara Müslüman asıllı vatandaşlara tanıdığı aynı hakları tanımaktadır. Hiç kimse o hakları bizden alamaz. Bir Türküz. Kanun ayrımcılık yapmaz. Aynı bünyeden ve aynı haklardan faydalanıyoruz. Bu nedenle bu hakları günümüzde geçmişte olduğundan daha fazla bilmemiz lazım. Ülkemizin işleriyle ilgilenmek gerek bir vatansever gibi hissetmek ve düşünmek ve ortak anavatanımızın inkişafı ve mutluluğu için katkıda bulunmayı hiçbir zaman reddetmemek, bu bizim programımızdır!' ¹⁰⁵ ifadeleriyle dile getirdi.

Tekin Alp, iktisadi Türkleştirme alanındaki gelişmelere rağmen iktisadi alandan uzaklaşmak yerine bu işle daha fazla ilgilenme yoluna gitti. Devletçilik üzerine çalıştı. 1942'de Varlık Vergisi'ne tabi tutulması¹⁰⁶ bile onu kamu alanında çalışmaktan alıkoymadığı gibi CHP'den de uzaklaştırmadı. 1942'de kendisine tarh edilen miktarı ödeyecek durumda olmadığı için İstanbul Fenerbahçe semtinde bulunan evini ipotek ettirip bankadan kredi almak zorunda kaldı. Ancak verginin tamamını yine ödeyemeyince yaklaşık bir hafta varlık vergisini ödemeyenlerin göz altında tutulduğu Demirkapı kampında kaldı¹⁰⁷. Bu kamptan nasıl çıktığı ya da vergiyi ödeyip ödemediği konusunda ise herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır. Buna karşın devlete küsmediği söylenebilir. Zaten Tekin Alp, Türk Ruhu adlı kitabının çalışmalarını kampta geçirdiği kısa süre içerisinde de devam etmiştir. 1942'den sonra da kamu hizmetlerini ve CHP üyeliğini sürdürmüştür.

Tekin Alp, varlık vergisini savunmamaktaydı ancak bunun bütün Türk halkına ve dönemin iktidarı olan CHP'ye mâl edilmesinin yanılış olacağını vurgulamıştı. Tekin Alp'e göre varlık vergisinin asıl mağduru bütünüyle bizzat Türk halkı olmuştur. Hem maddi hem manevi zarara uğramıştır. Zira bu vergi manevi açıdan Türk halkına Dünya kamuoyunda ırkçı bir halk görünümünü kazandırırken, maddi açıdan yerli ve yabancı yatırımcıların güvensizliğine neden olmuştur. Dolayısıyla Türk halkının bu trajedide de tamamen suçsuz olduğunu ve bu olayı lanetlediğini anlatmak, maddi açıdan yatırımcıların güvenini yeniden kazanmak, hangi partiden olursa olsun her Türk münevverinin borcudur. Ayrıca insanları zarara uğratan şeyin varlık vergisinin kendisi değil, onun keyfi biçimde uygulanması olduğunu savunan Tekin Alp, bundan sadece CHP içerisinde yer etmiş bir oligarşinin mesul tutulması gerektiğini belirtmekteydi¹⁰⁸.

Sonuç

Osmanlıdan Cumhuriyete hayatının her döneminde mutlak entegrasyonu savunan Tekin Alp, Cumhuriyetin ilk yıllarında da millet inşa sürecinde yine uyumdan yana tavır koymuş ve Türkiye'deki Musevi cemaatinin bu süreçte millete dahil olması için çalışmıştır. Bu faaliyetleri sırasında kimi çevreler tarafından samimi bulunmuş ve takdir edilmişken bazı çevreler tarafından yoğun bir şekilde eleştirilmiştir. Şüphesiz kendisi bu faaliyetleri büyük bir samimiyet içerisinde gerçekleştirmiştir. Bunun en önemli kanıtı varlık vergisi uygulamaları sırasında dahi o entegrasyon düşüncesinden geri adım atmamıştır. Tabi ki olaylara ve sürece tek taraflı bakmamıştır. Musevilerin entegrasyonunu savunurken, bir yandan Türk devletinin çıkarlarını düşünmüş, diğer

¹⁰⁵ *Akşam*, 11 Mart 1928.

¹⁰⁶ Bali, *a.g.e.*, s.553.

¹⁰⁷ Behmoaras, *Bir Kimlik...*, s.221-223.

¹⁰⁸ Behmoaras, *Bir Kimlik...*, s.249-250.

tarafından da Türkiye'de yaşayan Musevi cemaatinin nasıl daha rahat bir yaşam sürebileceğinin hesabını yapmıştır. Sonuçta aynı noktaya ulaşmış ve bu yolda ısrarcı olmuştur.

Aslında amaçladığı şey son derece basittir. Sınırları içinde yaşadığı devletin daha güçlü bir hale getirmek, yine bu devlet içinde yaşayan soydaşlarının da daha rahat ve refaha içerisinde yaşamalarını sağlamaktır. Bunun yolunu ise Avrupa örneğinden hareketle milli devlet ve milletleşme olduğunu görmüştü. Millet haline gelmek ise ona göre bir irade meselesiydi bütün taraflar açısından elzemdi. Elzem ancak çok zor değildi. Önemli olan bu iradeyi gösterebilmek ya da gösterilmesini sağlamaktır. Bunun için "Moiz" olmak yerine Musa olmak yeterliydi ona göre. *Türk olmak için bir Türk adının olması gerekir; bu elzem bir şarttır. Diğer ülkelerde Yahudiler adlarını millileştirmişlerdir. Mose veya Moiz yerine Musa, Şlomo veya Salamon yerine Selim diye çağırılmanın ne zararı var? Adlar Türkleştirilirken artık çocuklara saf Türk adları verilmelidir. Mesela benim adım artık Moiz Kohen değil, Musa Tekin Alp'tir*¹⁰⁹ diyebiliyor ve Moiz yerine Musa olmayı yaşadığı devlet ve kendi adına daha yararlı görüyordu.

Peki Musa Tekin Alp, amacına ulaşmış mıydı? Bu sorunun cevabı yani başka bir deyişle Azınlıkların tam entegrasyonu konusunda tam bir başarıya ulaşıp ulaşamadığı başka bir çalışmanın konusu olabilir. Ancak bu alandaki bütün iyi niyetine rağmen Musa Tekin Alp, bu süreçte "ne İsa'ya ne Musa'ya yaranamayan" bir yurtsever olarak Cumhuriyetin ilk yıllarında millet inşa sürecinde yerini almıştır.

¹⁰⁹ "Yahudi Vatandaşlarımızın Muhteşem Bir Teşebbüsü", *Akşam*, 10 Mart 1928.

KAYNAKÇA

- AKTAR, Ayhan, *Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları*, İletişim Yay., İstanbul 2004
- ALP, Tekin; *Türkleştirme*, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1928.
- ALP, Tekin; “Türk Kültür Birliği”, *Yeni Türk Mecmuası*, C.I, S.15, s.1239-1250.
- BALİ, Rıfat; *Bir Türkleştirme Serüveni, 1923-1945*, İletişim Yay., İstanbul 2003.
- BAŞAR, Erdoğan; *Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri*, MEB Yay., İstanbul 2004.
- BEHMOARAS, Liz; *Bir Kimlik Arayışının Hikayesi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005
- BEHMOARAS, Lizi; *Türkiye’de Aydınların Gözleriyle Yahudiler*, Gözlem Yay., İstanbul 1993.
- BORATAV, Korkut; *Türkiye İktisat Tarihi, 1908-2002*, İmge Yay., Ankara 2005
- Düstur*, Üçüncü Tertip, C.IX, İstanbul 1931, s.994.
- GALANTİ, Avram; *Türkler ve Yahudiler*, Gözlem Yay., İstanbul 1995, s.217.
- KADIOĞLU, Ayşe; “Milliyetçilik-Liberalizm Ekseninde Vatandaşlık ve Bireysellik”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Milliyetçilik*, C.IV, İletişim Yay., İstanbul 2003, s.287.
- KAPLAN, İsmail; *Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi*, İletişim Yay., İstanbul 1999,
- KAPTAN, Eyüp, *Lozan Konferansında Azınlıklar Sorunu*, Harp Akademisi Basımevi, İstanbul 2002
- LANDAU, Jacob; *Tekinalp: Bir Türk Yurtseveri*, İletişim Yay., İstanbul 1996.
- LEVİ, Avner; *Türkiye Cumhuriyeti’nde Yahudiler*, İletişim Yay., İstanbul 1998, s.19.
- LEWIS, Bernard, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, TTK Yay., Ankara 2000
- OKUTAN, M.Çağatay; *Tek Parti Döneminde Azınlık Politikaları*, İBÜ Yay., İstanbul 2004,
- ÖĞÜN, Süleyman Seyfi; “Türk Milliyetçiliğinde Hakim Milliyet Kodunun Dönüşümü”, *Cumhuriyet Demokrasi ve Kimlik*, Bağlam Yay., İstanbul 1997, s.208.
- ÖKÇÜN, Gündüz; “İzmir İktisat Kongresi”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.IV, İletişim Yay., İstanbul 1994
- SADOĞLU, Hüseyin; *Türkiye’de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, İBÜ Yay., İstanbul 2003,
- SARINAY, Yusuf , *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları*, Ötügen Yay., İstanbul 2004
- SCHNAPPER, Dominique; *Yurttaşlar Cemaati*, Çev.Özlem Okur, Kesit Yay., İstanbul 1995
- SHAW, Stanford; *Ottoman Jewry During World War I*, TTK Yay., Ankara 1994, 2039-2040.
- SONYEL, Salahi, *Minorities and the Destruction of the Ottoman Empire*, TTK Yay., Ankara 1993
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre II, C: 8/1, s.910.
- YETKİN, Çetin; *Türkiye’nin Devlet Yaşamında Yahudiler*, Gözlem Yay., İstanbul 1996..
- YILDIZ, Ahmet; *Ne Mutlu Türküm Diyebilene*, İletişim Yay., İstanbul 2004.
- “Milli Hars Birliği”, *Cumhuriyet*, 10 Mart 1928.
- “Museviler Din ile Dünya İşlerini Ayırdılar”, *Milliyet*, 2 Ağustos 1926
- “Museviler Din ile Dünya İşlerini Ayırdılar”, *Milliyet*, 2 Ağustos 1926, s.,8.
- “Tekinalp: Türk Musevileri Bir Azlık Değildir Diyor”, *Tan*, 9 Mart 1937. s.10.
- “Yahudi Vatandaşlarımızın Muhteşem Bir Teşebbüsü”, *Akşam*, 10 Mart 1928.
- “Yahudiler Türkleşmelidir! Kohen Tekinalp Bey’in Muharririmize Beyanatı”, *Vakit*, 22 Teşrinivevvel 1930, s.1;3.